

PŘEKONAT PANIKU?

SHRnutí PŘÍPADOVÉ STUDIE ZKOUMAJÍCÍ KLIMATICKOU MOBILITU V SENEGALU, GUATEMALE, KAMBODŽI A KENI

**#CLIMATE
OFCHANGE**

AUTOŘI – BOLOŇSKÁ UNIVERZITA

Elena Giacomelli, výzkumná pracovnice

Elisa Iori, výzkumná pracovnice

Susanna Villani, výzkumná pracovnice

Sarah Walker, výzkumná pracovnice

Pierluigi Musarò, profesor

Matteo Vittuari, docent

Marco Borraccetti, docent

Elisa Magnani, docentka

ZA PŘÍSPĚNÍ A S KOORDINACÍ OD WEWORLD

Margherita Romanelli, koordinátorka programů EU, mezinárodní politiky a podpory (advocacy)

Natalia Lupi, koordinátorka konsorcia #ClimateOfChange

David Wiersma, projektový manažer #ClimateOfChange

Rachele Ponzellini, komunikační specialistka WeWorld

Marika Giudici, projektová manažerka WeWorld Kenya

Amos Otiego, komunikační pracovník Officer WeWorld Kenya

Steve Kioko, projektový pracovník Officer WeWorld Kenya

Rachel Sintamei, projektový pracovník WeWorld Kenya

Lavinia Viglietti, projektová manažerka WeWorld Cambodia

Stefano Piziali, vedoucí oddělení Advocacy Policy Partnership a programů EU a Itálie

Stefania Piccinelli, vedoucí oddělení mezinárodních programů

Andrea Comollo, vedoucí oddělení komunikace

Metodologická poznámka:

Čísla a procenta uvedená v tabulkách jsou výsledkem zaokrouhlování. Desetiny jsou uvedeny jen v textu.

Tato publikace byla vytvořena v rámci projektu #ClimateOfChange – Ukončete klimatickou změnu, začněte klima změny – financovaného Evropskou unií prostřednictvím programu DEAR (Development Education and Awareness Raising). Projekt vedený WeWorld a zahrnující 15 partnerů ze 13 zemí EU chce informovat, zvyšovat povědomí a aktivizovat mládež v souvislostech klimatické změny a lidské mobility.

Tato publikace vznikla za finanční podpory Evropské unie. Za její obsah odpovídá výhradně Boloňská univerzita a WeWorld a tento obsah nemusí odpovídat názorům Evropské unie.

Za překlad do českého jazyka je zodpovědná pouze Ekumenická akademie, z. s. (www.ekumakad.cz).

Kdo je klimatický migrant? A jak můžeme diskutovat o komplexních souvislostech klimatické krize a migrace způsobem, který je produktivní a přínosný pro ty, jejichž životy a živobytí jsou klimatickou krizí nejvíce ohrožovány? To jsou některé otázky, kterými se tato zpráva zabývá a které byly předmětem diskuse v průběhu projektu #ClimateOfChange, pro který byla tato zpráva vypracována. Otázky, které jsou, bohužel, jako všechny záležitosti vztahující se k debatám o migraci, ve své podstatě hluboce politické. Při hledání odpovědi na ně jsme čerpali z empirického výzkumu **případových studií ze čtyř zemí: Kambodže, Guatemaly, Keni a Senegalu**. Výzkum prováděl interdisciplinární výzkumný tým ustavený na Boloňské univerzitě, který sledoval hlediska sociologie, zemědělství a potravinářství, humánní geografie a práva, společně s partnerskými organizacemi tam, kde nebylo možné navštívit příslušnou zemi kvůli pandemii COVID 19.

Lidé se po staletí stěhovali kvůli změnám v jejich prostředí, často sezónně. Atlas environmentální migrace (Ionesco, Mokhnacheva and Gemenne, 2016) nabízí příklady sahající až do období před 45.000 lety, kdy změny životního prostředí a přírodní katastrofy hrály roli při distribuci populace. Ale teprve asi v posledních dvaceti letech začalo mezinárodní společenství pomalu uznávat souvislosti a dopady měnícího se klimatu na lidskou mobilitu (Laczko and Aghazarm, 2009). Aktuálně se objevují alarmistická vyprávění o „klimatických migrantech“, kteří se ve velkých počtech stěhují z globálního jihu na globální sever jako invazivní hrozba. **A to navzdory faktu, že naprostá většina přesunů je v rámci jedné země** nebo vede do země sousední. Roste také pochopení, že někteří z těch lidí, kteří jsou vůči klimatické krizi nejzranitelnější, nemají a nebudou mít možnost se přestěhovat, protože mobilita souvisí i se sociálním a ekonomickým kapitálem. Tyto nuancovanější informace se v mediálním prostředí často ztrácejí a čísla jsou zneužívána k posilování zpráv vyvolávajících strach (Boas et al., 2019; Durand-Delacré et al., 2021; Lietaer and Durand-Dela-

cre, 2021). Jak zdůrazňují Baldwin a Bettini, sama klimatická změna je často představována jako „rodící se migrační krize“ (2017, s. 1).

Existuje významné kritické bádání o spojení mezi klimatickou krizí a migrací (Geddes et al., 2012; Baldwin, 2013; Bettini, 2013; Boas et al., 2019; Durand-Delacré et al., 2021) a badatelé prokázali, že „není empiricky možné rozlišit kategorii klimatických migrantů od jiných migrantů“ (Boas et al. 2019, p. 902). Neexistuje přímé propojení a pro mnoho lidí může být migrace spíše kontinuálním procesem, než jednorázovým rozhodnutím a akce a faktory ovlivňující rozhodování kolem migrace jsou četné a komplexní (Kelman, 2020). Dosud nemáme dostatek empirických studií a robustních modelů, abychom mohli určit soubor nesporných kauzalit mezi klimatickou změnou a migrací (Boas et al., 2019; Renou and Diallo, 2019; Durand-Delacré et al., 2021). Přesto je jasné, že dopady klimatické změny zhoršují životy a živobytí mnoha lidí a činí je stále neudržitelnějšími. Ve své nejnovější zprávě Mezivládní panel pro klimatickou změnu (IPCC, 2021) dospívá k závěru, že lidská aktivita mění klima bezprecedentními a někdy nevratnými způsoby.

Podle generálního tajemníka OSN António Guterrese zpráva představuje pro lidstvo vážnou výstrahu. Varuje před růstem extrémních vln vedra, suchem a záplavami a ukazuje, že klíčový teplotní limit byl za pouhých deset let překročen. Ale zatímco klimatická krize je globální, její dopady nejsou pociťovány všude stejným způsobem.

Centrum pro výzkum epidemiologie katastrof (The Centre for Research on the Epidemiology of Disasters, CRED) zjistilo, že lidem z nejchudších zemí hrozí šestkrát více, že budou zraněni, ztratí domov, budou vystěhováni nebo evakuováni nebo budou potřebovat pomoc v nouzi jako důsledek katastrof, než obyvatelům zemí bohatých (2018). To znamená, že lidské náklady klimatické změny dopadají drtivou většinou na země s nízkými a nižšími středními příjmy: rizika zranitelnosti

a stupeň utrpení jsou určovány spíše úrovní ekonomického rozvoje než klimatem jako takovým (CRED, 2018). Existuje hluboká nerovnost v dopadech přírodních katastrof. Badatelé například prokázali, že hurikán Katrina a následné přesídlování populace v USA má daleko více do činění s politickými a sociálními důvody včetně rasové nerovnosti, než pouze s přírodními příčinami.

Také mobilita je v globálním měřítku zažívána dramaticky různým způsobem. Jak poukázali v roce 1999 Hirst a Thompson, státy stále ještě kontrolují své hranice a pohyb lidí přes ně a to navzdory řečem o globalizaci: „velká část světové populace žije v uzavřených světech, v pasti loterie narození“. Tak se svoboda pohybu stává stratifikujícím faktorem dnešního světa (Bauman 1998; Mezzadra and Neilson, 2013) a takové skupiny, jejichž spontánní mobilita je považována za podezřelou, se mohou stávat subjekty vynucené mobility (Musarò, 2019). Index síly cestovních pasů¹ svědčí o velkých nerovnostech globální mobility. Jeho pořadí je založeno na počtu destinací, do kterých má držitel přístup. Všechny čtyři země z případových studií se na tomto indexu umísťují velmi nízko. Zatímco například mladá osoba z Evropské unie může relativně snadno cestovat po světě za prací nebo studiem a zlepšovat tak své vyhlídky na zaměstnání nebo svou životní zkušenost, mladí z těchto zemí takovou možnost nemají.

Abychom „de-naturalizovali“ klimatickou krizi, často popisovanou jako přírodní katastrofa, aniž by byly zřejmé sociálně-politická zodpovědnost a globální nerovnost v centru této krize, opírá se náš výzkum o koncept „spravedlivé mobility“ (mobility justice) socioložky Mimi Shellerové (2018).

Ten rozšiřuje pojem klimatické spravedlnosti, prohlubuje naše chápání klimatické změny jako kombinované krize zahrnující i neudržitelnou urbanizaci a neudržitelný systém hranic.

Tento koncept reflektuje propojení vláken, vycházejících z projektu: právo na mobilitu, právo na život ve zdravém prostředí a nerovný přístup k těmto právům. Toto zaměření rozpoznává dopady kolonialismu na mobility i na místa původu, a také to, že schopnost adaptace je velmi nerovná. To zprostředkují úvahy o intersekcionalitě², jako stanovení vlastní pozice ve vztahu ke kapitálu, genderu, etnicitě, třídě, rase (Boas et al., 2019). **Intersekcionalní faktory** samozřejmě hrají klíčovou roli při dopadech klimatické krize: „Zranitelné komunity nejsou homogenní; jsou strukturovány intersekcionalně podle třídy, rasy, původu, migračního statusu, atd.“ (Sultana, 2021, p. 3). Zohlednění intersekcionality ukazuje, jak propojenost systému útlaku a vykořisťování zvyšuje zranitelnost.

Tato zpráva odhalí některé skutečnosti za poplašnými titulky o tzv. „klimatických migrantech“ se zaměřením na **čtyři země z případových studií**. Zpráva čerpá z vnímání a žité reality lidí zranitelných klimatem v zemích čtyř případových zpráv se záměrem jejich náhledy soustředit. V těchto zemích pro lidi, na které se zpráva soustřeďuje, není klimatická krize budoucí hrozbou, jako pro mnoho zemí v Evropě (i když i zde se stále častěji objevují přírodní požáry, sucha a pobřežní eroze). Pro lidi z této zprávy je klimatická krize realitou teď a tady a vyžaduje pozornost a politické odpovědi právě teď. Politické odpovědi, které ovšem budou nuancované a vyvážené a neupadnou do rétoriky krizového managementu, která riskuje, že lidé donucení k migraci budou vnímáni jako hrozba.

1. <https://www.passportindex.org/>

2. *Koncept intersekcionality popisuje způsoby, jakými systémy nerovností, založených na genderu, rase, etnicitě, sexuální orientaci, genderové identitě, postižení, třídě a dalších formách diskriminace v propojení vytvářejí specifickou dynamiku a důsledky (CIJ - Center for intersectional justice).*

SENEGAL

PŘÍPADOVÁ STUDIE 1

SENEGAL

PŘÍPADOVÁ STUDIE 1

Senegal je environmentálně vysoce zranitelný a čelí zvyšování mořské hladiny, erozi pobřeží, zasolování půdy, mořským bouřím a úbytku počtu ryb i biodiverzity. Země má vysoký výskyt klimaticky citlivých ekonomických aktivit, včetně zemědělství a rybářství. Důvodem je velká hustota populace a koncentrace téměř všech ekonomických aktivit v pobřežních oblastech. Kolem 65 % obyvatel žije v pobřežních oblastech, soustředěno hlavně kolem Dakaru a dalších městských oblastí. Senegal je na osmém místě mezi zeměmi světa nejvíce ohroženými zvyšováním mořské hladiny. Přestože většina země má tropické klima, severní oblasti Senegalu (které se nacházejí v Sahelu) jsou aridní.

Oblasti případové studie (Dakar a St. Louis) byly vybrány záměrně kvůli podchycení komplexních problémů mobility a interakce mezi klimatickou krizí a historickými vzorci mobility. Venkovští migranti z vnitrozemských oblastí Senegalu migrovali do pobřežních městských oblastí za prací, často v rybářském průmyslu, aby financovali své zemědělské aktivity. Tyto dříve sezónní vzorce mobility v důsledku kombinovaných dopadů klimatické krize a sociálně-ekonomických strukturálních faktorů ničí zemědělská hospodářství. Zároveň i místní rybářský průmysl trpí urbanizací a exodem z venkova stejně jako klimatickou krizí. Tyto rybářské komunity jsou tedy zároveň body příchodu i tranzitu pro migranty z vnitrozemských zemědělských oblastí i z některých sousedních zemí a body odchodu pro některé, kteří usilují nalézt lepší život v Evropě.

Ameth Sène Diagne při návštěvě své bývalé vesnice, kterou zaplavilo moře v Langue de Barbarie (Saint-Louis) ©ElenaGiacomelli

Přibýtek v Khara Yalla, nouzový tábor pro lidi vysídlené kvůli pobřežní erozi ©ElenaGiacomelli

1. METODY

Výzkum byl realizován interdisciplinárním výzkumným týmem, který využíval kombinaci hledisek sociologie, zemědělství a potravinových systémů, humánní geografie a práva.

Analýza dostupných zdrojů byla uskutečněna před terénním výzkumem společně s dálkovými rozhovory s klíčovými aktéry. Terénní práce byla provedena výzkumným týmem UNIBO, který pracoval s dvěma senegalskými facilitátory v Dakaru a Saint Louis v květnu 2021.

Byly využity kvalitativní metody:

- **Měsíční klimatický deník** (Giacomelli and Walker, 2021): 30 účastníků (15 z venkovských oblastí – St. Louis, 15 z městských oblastí – Dakar)
- **Fokusní skupiny: 4 skupiny** (každá s 5 – 10 lidmi, genderově a věkově smíšená): 2 v Dakaru a 2 v St. Louis
- **Hlubkové rozhovory:** 35

Měsíční klimatický deník

30 účastníků

4 fokusní skupiny

po 5 – 10 lidech

35 hlubkových rozhovorů

2. ZÁVĚRY VÝZKUMU

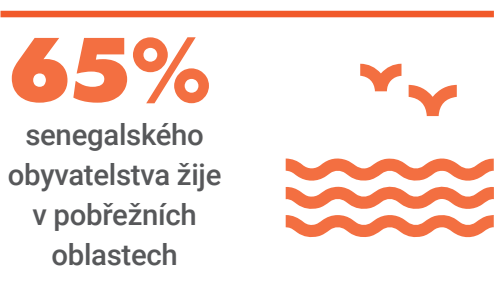
- Propojení sociálních, ekonomických a geo-politických faktorů: klimatická změna; migrace; environmentální degradace; urbanizace atd. Klimatická změna zhoršuje předchozí podmínky
- Klimatická změna jako hegemoniální a instrumentální diskurz: riziko legitimizace současné situace, přenášení politické odpovědnosti a depolitizace problému migrace = klimatická změna jako symptom, nikoli příčina.
- Ti, kdo mají nejmenší sociálně-ekonomický kapitál, jsou nejzranitelnější vůči dopadům klimatické změny
- Hlavní rizikové faktory: klimatická změna; politická intervence; zahraniční dohody o rybolovu (hlavně EU) – zabírání oceánu (ocean grabbing)
- Rychlá a neplánovaná urbanizace poháněná rostoucím exodem z venkova
- Nedostatečné odpadové hospodářství (+ ukládání odpadu v Senegalů ze strany EU)
- Změna vzorců mobility v důsledku klimatické krize (hlavní vnitřní přesuny z venkovských do pobřežních oblastí jako Saint Louis a Dakar a někdy dále na Kanárské ostrovy a do Španělska)
- Touha po spravedlivé mobilitě – možnost odejít a vrátit se. To je omezeno současným pohraničním režimem.

Mamadou Khary Seck a jeho rodina v Khyar Yalla po zničení jejich domu na pobřeží ©ElenaGiacomelli

2.1. NEPŘÍZNIVÉ PROSTŘEDÍ

Senegal má velkou míru ekonomických aktivit citlivých vůči klimatu, včetně **zemědělství a rybnářství**. Klimatická citlivost je zvyšována faktem, že více než 65 % senegalské populace žije v pobřežních oblastech, většina je koncentrována kolem Dakaru a dalších městských oblastí. (Ndour et al., 2018).

Senegalské pobřežní oblasti jsou environmentálně vysoce zranitelné a čelí zvyšování mořské hladiny, erozi pobřeží, zasolování půdy, mořským bouřím a úbytku počtu ryb a biodiverzity (Amara et al. 2019). **Senegal je na osmém místě mezi zeměmi světa nejvíce ohroženými zvyšováním mořské hladiny** (Amara et al. 2019). V Senegalu je rozšiřování měst zčásti založeno na kapitalistickém extraktivním systému kořenícím v koloniální historii vykořisťování (Bernards, 2019, 2020).

Pobřežní eroze v Senegalu je určována jak **přírodními procesy** (vzduté vlnobití, meteorologické jevy a zvyšování mořské hladiny), tak i **lidskými aktivitami**, zejména neplánovanou migrací z venkova a **rychlou urbanizací**, které jsou z velké

části způsobeny suchem, které postihlo senegalské vnitrozemí v průběhu sedmdesátých let (Gueye, Fall, and Tall, 2015), jakož i ilegální těžbou písku pro stavebnictví (Ndour et al., 2018).

Sucho také způsobilo ztrátu mnoha stromů, které poskytovaly podél pobřeží ochranu. Lidé žijící v Senegal v pobřežních oblastech, jako ti, kdo byli dotazováni v této zprávě, žijí na zemi, která mizí před jejich očima. Dotazovaní uváděli, jak dopad pobřežní eroze a stoupaní mořské hladiny ničí nejen fyzickou krajinu, ale také **živobyť a paměť**. Saint Louis je zvláště zranitelné klimatickou krizí v důsledku své geografie.

Historické centrum města je umístěno na ostrově v řece Senegal podél pobřeží Atlantického oceánu. Poloostrov známý jako La Langue Barbarie, úzký pruh písku dlouhý 30 kilometrů, město chrání před mořem.

Stoupaní mořské hladiny a dvě velké bouře z roku 2017 a 2018, které bořily domy, zanechaly v Saint Louis více než 3 200 lidí bez domova. Existují ovšem i lidské zásahy, které zhoršily environmentální situaci. Jako rychlé opatření na ochranu Saint Louis před ohrožením záplavami rychle stoupající řeky v roce 2003 vykopala místní vláda **čtyři metry široký příkop** nebo kanál skrz La Langue Barbarie. To mělo dramatické důsledky zejména proto, že to zafungovalo jako nové ústí řeky, které se rychle rozšířilo (Anthony, 2015).

Ameth Sène Diagne, bývalý náčelník Doun Baba Dieye, vesnice která byla zaplavena mořem jako následek vytvoření průkopu, řekl:

” Už tam nejsou žádné domy. Zůstala stát jen jedna budova, do které se dá dostat jen na člunu.”

Ameth Sène Diagne

Tvrdí, že domorodé znalosti byly přehlíženy a vedlo to k prosazení technokratických znalostí odjinud – k prokopání příkopu, které vedlo ke ztrátě mnoha životů.

Záplavy představují v Senegalu jedno z nejvýznamnějších rizik. Dakar je záplavami zvláště ohrožený především v důsledku velké hustoty osídlení a nedostatku plánování. Záplavy byly všeobecným tématem záznamů v klimatických denících

z Dakaru a Saint Louis s mnoha fotografiemi zachycujícími záplavy. Kombinace zvláště silných dešťů působených **klimatickou krizí**, ale také nedostatečný odvod vody a kanalizační systém v městě s **rychlou a neplánovitou urbanizací**.

Sdílené obrázky ukazují dalekosáhlé dopady a příčiny klimatické krize a propojení mezi urbanizací a klimatickou zranitelností.

2.2. ODPADY

Odpadové hospodářství závisí na způsobech chování i na strukturách. Většina odpadu pochází z domácností a lidem chybí odpadová infrastruktura, ale hospodaření také vyžaduje přístup shora dolů (Hutson, 2021). Odpad, především plasty, ale také oblečení, je odhazován kdekoliv, kromě turistických pláží, ze kterých je špína odstraňována. Působí to zdravotní a sanitární problémy a je to škodlivé i pro biodiverzitu oceánu. V městských oblastech lze sledovat narůstající množství odpadu a to negativně ovlivňuje proces jeho likvidace, čištění vody ale také odtok dešťové vody (Armando, LVIA, rozhovor na dálku). Má to také problematické důsledky pro mořský život.

Téma odpadu se výrazně objevuje v klimatických denících z Dakaru, kde se mnoho účastníků rozhodlo sdílet obrázky **odpadu zhoršujícího jejich místní prostředí**. Sdíleli také obrázky četných úklidových aktivit a osvěty s cílem odstranit hromady odpadu znečišťující jejich pláže a ulice.

Ukázali, jak se v průběhu doby proměnily pláže jako Hann Bay, která „bývala na druhém místě v klasifikaci nejkrásnějších pláží světa“ (Fakalé, Hann Bay, Dakar), a nyní se stala místem, kde kvůli znečištění vody není možné plavat. Hann Bay patří mezi nejvíce znečištěné pláže v Západní Africe a patří do první průmyslové zóny Západní Afriky, která zahrnuje 70 – 80 % senegalského průmyslu (Lewis, 2016).

Velká města jako Dakar nemají žádné profesionální sanitární skládky a téměř 70 % pevných odpadů je ukládáno na neschválené skládky odpadu.

70% **PEVNÉHO ODPADU**
je ukládáno na neoficiálních skládkách

V Senegalu se nachází jedna z největších skládek v Africe Mbeussbeuss. Je to místo vytvořené na horách odpadu. Jsou tu vidět plasty ale i oblečení: zbytky z průmyslu rychlé módy a jeho škodlivého dopadu na životní prostředí. Zpráva Ellen MacArthur Foundation (2017) odhaduje, že více než polovina produkce rychlé módy je během jednoho roku vyhozena. Zatímco na globálním severu existují snahy o recyklaci a další využití oblečení, většina sebraného oblečení je pak exportována do zemí, které nemají vlastní infrastrukturu pro sběr, jako je Senegal, a nakonec velká část tohoto oblečení končí na skládkách (Ibid.), jako je **Mbeubeuss**. Mezitím mnoho členských zemí EU pokračuje v posílání svého odpadu do nejvíce postižených oblastí (Most Affected People and Areas, MAPAs), zahrnujících země jako Senegal, které nejsou schopny vypořádat se ani s vlastním odpadem (Hutson, 2021).

2.3. RYBÁŘSTVÍ

Rybářský průmysl je v Senegalu hlavním zdrojem zaměstnanosti v pobřežních oblastech, jako je Dakar a St. Louis. **Rybářství** v Senegalu podle odhadů zaměstnává přímo nebo nepřímo 600.000 lidí, což reprezentuje 15 % aktivní populace³, včetně tisíců pracovních míst v továrnách na zpracování ryb, kde pracují většinou ženy (Daniels et al., 2016), a dalších aktivit, jako jsou rybí trhy.

15% 600.000 LIDÍ
je zaměstnáno v rybářství

Rybí ekosystémy jsou ničeny klimatickou krizí a změnou proudů, která působí, že ryby migrují na jiná místa, ale také pobřežní erozí, znečištěním a vytěžováním oceánu, kdy velké průmyslové lodě loví cennější ryby v rámci smluv, které má Senegal se zeměmi globálního severu, včetně Evropské unie (Kaczynski and Fluharty, 2002; Allison et al., 2009; Daniels et al., 2016; Okafor-Yarwood and Belhabib, 2020).

Zmiňované velké průmyslové traulery (lodě používající vlečné sítě) nadměrným lovením ryb přispívají ke kolapsu řemeslného rybaření. Ilegální, tajné a neregulované rybaření patří také k hlavním problémům Senegalu (Daniels et al., 2016).

” Jak můžete vidět, je pláž plná odpadků a to odhání ryby, protože nemohou dýchat. Když ryby nemohou žít v příznivém prostředí se správnou teplotou, přestěhují se jinam. Rybáři pak musí pracovat víc, aby se dostali k rybám, které se přestěhovaly do oblastí, kde operují velké lodi. To je problém.“

Abdoulaye Diouf, Thiaroye sul mer, Dakar

3. <https://spcsrp.org/en/senegal>

2.4 MOBILITA

Mobilita dlouho představovala klíčový prvek ve strategii domácností v Senegalu. Byl to historický prostředek k diverzifikaci příjmů a pro adaptaci na prostředí chudé na zdroje. Ale v posledních několika desetiletích zvýšila environmentální degradace způsobená přírodními jevy a lidskými zásahy zranitelnost místních domácností. **Venkovský exodus** směrem do městských center, v Senegalu především do Dakaru, je výrazný od konce šedesátých let. Ale neexistuje přímá souvislost mezi obdobími sucha a rytmem stěhování. Spojení mezi klimatickou variabilitou a migrací do měst je komplexní a je důležité zahrnout i další **faktory zranitelnosti** (např. liberalizaci zemědělské a obchodní politiky, nedostupnost bankovních půjček, ztrátu plodin a malou rozmanitost zdrojů) (Gueye, Fall, and Tall, 2015). Odpovídají tomu i další poznatky (e.g. Geddes et al., 2012), které ukazují, že velkou roli při migraci hrají ekonomické důvody a ta pak přispívá k environmentálnímu ohrožení v městech, jako je Dakar.

Kromě toho upadající rybnářství vede některé rybáře k pocitu, že **nemají jinou volbu**, než pokusit se migrovat neregulérním způsobem, a tak se snaží přeplout Atlantický oceán na piroze (malém dřevěném člunu) a najít v Evropě lepší příležitosti. Je důležité si uvědomit, že tohle je jen malá menšina přesunů. Většina je vnitřních. Ale pro rybáře, kteří přišli o své živobytí, je průchodná mořská hranice lákavá. Jeden z rybářů podotkl: **„Rybáři následují ryby: když se ryby stěhují do Evropy, tak tam rybáři jdou také.“**

Migrace na lodích je genderově silně rozdělena a nejvíce takových migrantů jsou muži. Ženy o takové cestě neuvažují, ale spíše vkládají naději do svých mužských příbuzných nebo partnerů, že takovou cestu absolvují a pomohou pak podpořit rodinu. Většinou migrují mladí muži, a zatímco ti, kdo mají nejvíc sociálního a ekonomického kapitálu, nemusí riskovat život na takové nebezpečné cestě, je pro financování i takové cesty nějaký ekonomický kapitál nezbytný.

Zároveň účastníci rozeznávali, jak **nespravedlivý hraniční systém** omezuje příležitosti cestovat někam jinam. Hraniční systém je udržuje na místě a nutí tak lidi, aby podnikali nebezpečné cesty přes Atlantik, přesto že dobře znají rizika. Účastníci vnímali slabou pozici senegalského pasu v pasovém indexu⁴ a vysoce restriktivní vízový systém s horentními cenami (Sow, Marmer, and Scheffran, 2016).

To znamená, že **regulérní možnosti migrovat jsou extrémně omezené** a poskytují pro mobilitu jen malou volbu. Mnoho lidí by chtělo jen mít možnost odejít (pracovat nebo studovat) a vrátit se, ale restriktivní vízový systém vytvořil třídu „vyloučených lidí“ (Sow, Marmer, and Scheffran, 2016, p. 239), kteří nejsou schopni najít legální cestu, jak se dostat do EU. Otázka víz vyvolala živou debatu ve všech fokusních skupinách a všichni se shodli na tom, jak těžké to je.

” Dostat vízum je „jako zkoušet vyšplhat na horu. Je to příliš obtížné a drahé (...) Každý ví, že použít pirogu je špatné, ale není jiná volba.“

Omar

4. Pořadí je určeno počtem zemí, do kterých má držitel pasu přístup.

3. ZÁVĚRY A ŘEŠENÍ

Portréty, které se objevují v pobřežních rybářských komunitách kolem Dakaru a Saint Louis, jsou z míst, která jsou čím dál méně obyvatelná, ohrožená a sužovaná **ekologickými riziky, množstvím odpadu a nespravedlností, pokud jde o mobilitu.**

Místní obyvatelé v rybářských komunitách, kteří vzhledem ke své marginalizované pozici v rámci nerovných struktur moci v globální ekonomice nemají přístup ke svobodě pohybu a tedy k regulárním, bezpečným způsobům migrace, místo toho riskují smrt při nebezpečných cestách přes Atlantik, aby unikli z neobyvatelného prostředí. Ale tyto nebezpečné a tragické přesuny tvoří jen malou část, většina pohybů je interních. Tyto přesuny nelze přímo spojit s klimatickou krizí, ale jejich příčinou je spíše řada propojených faktorů.

Škody způsobené současným extraktivistickým modelem a kapitalistickou konzumní společností

jsou v těchto oblastech Senegalu zřetelně patrné. K propojeným faktorům přitom patří cirkulární charakter mobility mezi venkovem a městem a komplexnost destrukce rybářského ekosystému a jejich devastující dopady na životy lidí mimo rybářské komunity, vzhledem k jeho významu pro senegalskou ekonomiku a k tomu, že poskytuje živobytí tolika lidem. V Senegal je možné vidět odvrácenou stranu kapitalistického produkčního systému i ničivé důsledky klimatické krize na lidi a životní prostředí. Přesně, jak ekologové a aktivisté v této zprávě požadují: lidé mají právo žít v bezpečném, čistém, zdravém a udržitelném prostředí. K tomu také žádají právo na mobilitu a rozšíření legálních způsobů pro opuštění země a návrat, což by zmenšilo počet úmrtí při nebezpečné cestě přes Atlantik.

Globální nerovnosti zvýrazněné krizí jsou zřetelně patrné v životě těch, kdo v městských pobřežních oblastech Senegalu žijí na půdě, která mizí před jejich očima.

GUATEMALA

PŘÍPADOVÁ STUDIE 2

Masivní rozšíření plantáží palmů olejné v komunitě Sechaj, Alta Verapaz ©RobertoCuxil

GUATEMALA

PŘÍPADOVÁ STUDIE 2

Guatemala je trvale řazena mezi 10 zemí světa, které jsou nejvíce ohroženy dopady změny klimatu. Dopad změny klimatu se v Guatemale zhoršuje. Vzhledem k její zeměpisné poloze v tropickém pásu se zvyšuje četnost a intenzita přírodních katastrof a v kombinaci s nedostatečnou adaptační kapacitou je pravděpodobnější, že budou mít výrazné negativní dopady. Guatemala patří do oblasti, která je vůči změně klimatu obzvláště zranitelná, a to kvůli své poloze v polosuché oblasti známé jako suchý koridor. Klimatická rizika v suchém koridoru představují především opakující se sucha, nadměrné deště a silné záplavy, které mají vliv na zemědělskou produkci, s větší intenzitou v degradovaných oblastech.

Více než polovina obyvatel Guatemaly žije ve venkovských oblastech a 70 % z nich žije v chudobě.

70% VENKOVSKÉHO
OBYVATELSTVA
žije v chudobě

Změnu klimatu lze skutečně vnímat jako multiplikátor již existujících faktorů zranitelnosti, jako je chudoba, nedostatek zdrojů, nedostatek potravin atd. Proto jsou lidé, zejména ti, kteří pracují s životním prostředím, jsou na něm závislí (tj. zemědělský sektor) a jsou vystaveni dopadům změny klimatu, náchylnější k migraci jako adaptační strategii.

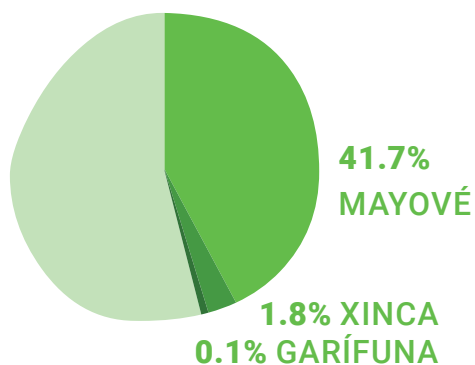
Vybrali jsme komunity Totonicapán a Sololá, kde se provozuje intenzivní zemědělství a oblast trpí rozsáhlým odlesňováním, což činí tato území obzvláště zranitelná vůči změně klimatu.

Guatemala je uznávána jako multikulturní, multietnický a multilingvální národ, který se skládá ze tří domorodých národů (Mayové, Xinca a Garífuna). Podle sčítání lidu z roku 2018 tvoří 43,56 % obyvatelstva domorodci, z toho 41,7 % Mayové, 1,8 % Xinkové a 0,1 % Garífunové (míšenci Afričanů

a domorodců). V Totonicapánu se tento podíl zvyšuje na 98 % (INE 2018).

44% OBYVATELSTVA
tvoří domorodé národy

včetně

V Totonicapánu tvoří až 98 % obyvatel (INE 2018)

98% OBYVATEL
TOTONICAPÁNU
tvoří domorodé národy

Guatemala přijala řadu opatření pro řešení dopadů změny klimatu, která si zaslouží zmínku.

V roce 2009 Guatemala schválila několik politických strategií, jako je Národní politika v oblasti změny klimatu (MARN, 2009), Národní akční plán v oblasti změny klimatu (PANCC) (CNCC, 2016), který se zabývá prioritními opatřeními na snížení zranitelnosti, zlepšení adaptace, řešení odlesňování a snížení emisí skleníkových plynů v kontextu rámcového zákona o změně klimatu (CNCC, 2016). Kromě národních politických strategií existuje také velké množství iniciativ a aktivit na mezo- a mikroúrovni organizovaných nevládními organizacemi působícími v této oblasti, které se zaměřují na hospodaření s přírodními zdroji s cílem zvýšit odolnost vůči dopadům změny klimatu.

V září 2016 schválil Kongres Guatemalské republiky zákon o migraci, který ruší dekret 95-98. Mezi důležité a cenné body nového zákona patří právo každé osoby na emigraci nebo imigraci do Guatemaly, jakož i na přechodný a trvalý pobyt. Na regionální úrovni je Guatemala smluvní stranou **Cartagenské deklarace o uprchlících z roku 1984** a spolu s dalšími státy podpořila v roce 2014 přijetí **Brazílské deklarace a akčního plánu** (BPA), jehož cílem je posílit spolupráci a poskytnout řešení ochrany vysídleným osobám a osobám bez státní příslušnosti (včetně osob vysídlených z důvodu klimatických změn nebo přírodních katastrof), které mají být provedeny do roku 2024. Kromě toho je Guatemala od roku 2005 smluvní stranou Úmluvy o vytvoření jednotného středoamerického víza pro volný pohyb cizinců mezi republikami Salvador, Honduras, Guatemala a Nikaragua (C A4).

Přestože nejvýznamnější migrační pohyby směřují do Spojených států, **neexistuje žádná zvláštní dohoda mezi Guatemalou a USA upravující migraci**. V roce 2019 byla uzavřena dohoda mezi Spojenými státy a Guatemalou, dohoda o spolupráci v oblasti azylu mezi USA a Guatemalou (ACA). Ta umožňuje Spojeným státům rychle vyhostit neguatemalské žadatele o azyl (zejména z Hondurasu a San Salvadoru) do Guatemaly, aniž by jim umožnila podat žádost o azyl ve Spojených státech, ale zároveň je ponechává bez přístupu k účinné ochraně v Guatemale. V důsledku toho jsou fakticky nuceni vzdát se svých žádostí o azyl a zdá se, že někteří z nich, kteří mají odůvodněný strach z pronásledování, se vracejí do svých domovských zemí, kde jim reálně hrozí vážná újma (HRW, 2020).

1. METODY

Informace v této kapitole jsou převzaty z kombinace různých metod a fází výzkumu. Nejprve byla provedena analýza dokumentů z vědecké a další literatury, která byla propojena s polostrukturovanými rozhovory s klíčovými zúčastněnými stranami a odborníky zabývajícími se migrací a/nebo životním prostředím v Guatemale.

Tyto rozhovory byly provedeny na dálku prostřednictvím videohovorů (Skype, Zoom) v červnu až červenci 2020. Výsledky byly propojeny s empirickými údaji z terénních fokusních skupin, klimatických deníků a polostrukturovaných rozhovorů, které Socialab provedl v období duben - květen 2021 s vybranými místními obyvateli postiženými klimatickou krizí v Totonicapánu a Sololá.

Specializovaná společnost Kantar-Mercaplan rovněž provedla v období duben - květen 2021 průzkum s reprezentativním vzorkem obyvatel Totonicapánu:

- **Jednoměsíční klimatický deník** (Giacomelli a Walker, 2021): 30 účastníků (15 z venkovských oblastí, 15 z městských oblastí).
- **Fokusní skupiny: 4 skupiny** (po 5-10 osobách, různého pohlaví a věku), 2 z městské oblasti (město Guatemala) a 2 z venkovské oblasti (1 ve vesnici Chuicullil, Nahualá, Sololá a 1 ve vesnici Vásquez, Totonicapán)
- **Hlubkové rozhovory:** 11 účastníků.
- **Průzkumy v domácnostech:** 400 domácností, muži a ženy, ve věku od 18 do 65 let, reprezentativní pro venkovské obyvatelstvo provincie Totonicapán, které se setkala se změnou klimatu a/nebo má v domácnosti jednoho člena migranta.

Měsíční klimatický deník

30 účastníků

4 fokusní skupiny

po 5 až 10 osobách

11 hlubkových rozhovorů

400 průzkumů v domácnostech

2. VÝSLEDKY VÝZKUMU

- Propojení zhoršování životního prostředí a klimatické krize
- Odlesňování, neefektivní nakládání s odpady a nedostatek vody jsou hlavními problémy, které byly identifikovány v souvislosti se zhoršováním životního prostředí
- Rozšíření monokultur pěstovaných na vývoz (cukrová třtina, průmysl palmového oleje) zemědělskými podniky a nedostatek politických opatření a závazků, zejména na místní úrovni, jsou považovány za přitěžující faktory a patří mezi hlavní příčiny degradace životního prostředí
- Nekontrolovaná urbanizace
- Proměnlivost srážek (povodně i sucha) je označována za hlavní problém týkající se změny klimatu
- Odpovědnost za změnu klimatu je přisuzována především národní vládě, která sleduje zájmy velkých (někdy zahraničních) společností a usnadňuje korupční systém
- Jednotlivci jsou odpovědní, když jednájí v každodenním životě bez toho, aby si uvědomovali důsledky, nemají dostatečné vzdělání
- Důsledky:
 - Pokles úrody/produkce potravin u drobných zemědělců
 - Vědomí, že nejsou vůbec připraveni na zvládnání nenadálých událostí
 - Migrace je způsobena především ekonomickými důvody: hledání lepších životních příležitostí, nedostatek pracovních míst. Změna klimatu není vnímána jako autonomní hnací síla migrace, ale jako jeden z prvků ovlivňujících individuální přání.

2.1. NEPŘÍZNIVÉ PROSTŘEDÍ

” Guatemala je jedním z nejzranitelnějších regionů světa. Zažíváme všechny dopady klimatické změny, jako jsou tropické bouře, zemětřesení, změny klimatu, které zvláště ohrožují produkci.“

Luisa, místní výzkumná pracovnice

Fyzikálně-geografické podmínky Guatemaly ji činí extrémně zranitelnou vůči hurikánům, bouřím a dalším extrémním povětrnostním jevům, zejména v suchém koridoru. Fenomén El Niño zvyšuje zranitelnost regionu zejména tím, že způsobuje častá velká sucha ve východní části Guatemaly. Klimatické změny změnily délku ročních období, která jsou obvykle charakteristická období dešťů. Snížení povrchového průtoku vody dosahuje v některých oblastech 10 až 50 %, což spolu s předpokládaným nárůstem teploty a snížením srážek povede ke snížení zásob vody pro potřeby obyvatelstva, lidského rozvoje a zavlažování.

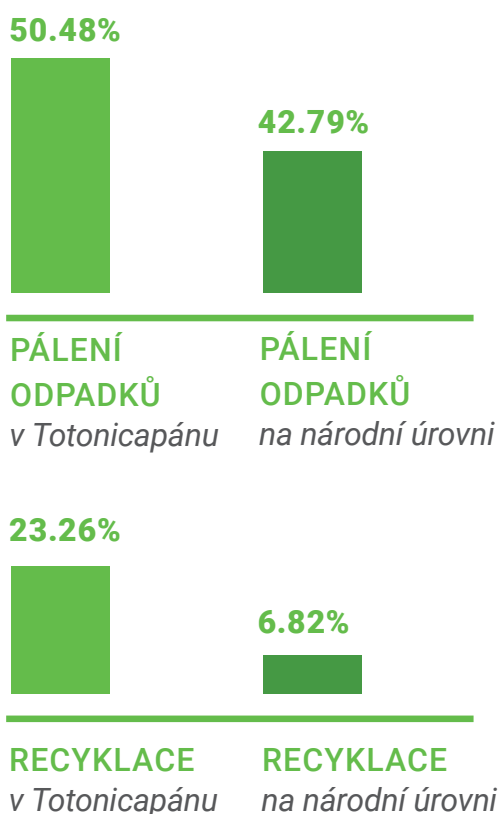
Výsledky průzkumu ukázaly, že v Totonicapánu jsou jako nejvíce ohrožující vnímány vlny veder (31,4 % vzorku považuje riziko výskytu za velmi pravděpodobné nebo téměř jisté), následují bouře (21,7 %) a sucha (12,0 %). Jako nejméně pravděpodobné vnímají obyvatelé Totonicapánu riziko povodní. Myslí si, že za posledních 5 let nejvíce narostlo riziko vln veder (35,8 % respondentů).

2.2 (NE)ŘÍZENÍ PŘÍRODNÍCH ZDROJŮ: ZHORŠOVÁNÍ PROBLÉMU

Zatímco ve městech vznikají hlavní problémy v důsledku nekontrolované urbanizace a následného hromadění odpadů, které má dopad i na dostatečné odvádění vody, obyvatelé venkovských oblastí jsou postiženi nejvíce. Odlesňování a nedostatek vody totiž vážně ovlivňují obyvatelstvo (Gleditsch et al. 2006, Brown a Funk 2008, Hanjra a Qureshi 2010). V kombinaci s rozšiřováním monokultur zemědělským průmyslem je to ještě horší, což podkopává potravinovou a obecněji lidskou bezpečnost, zejména domorodých obyvatel žijících ve venkovských oblastech, kteří mají omezený přístup k adaptačním a zmírňujícím strategiím (Barnett a Adger, 2007).

Postupy likvidace odpadu nejsou ekologicky udržitelné: polovina obyvatel Totonicapánu jej pálí (50,48 %), podobné procento je i na celostátní úrovni (42,79 %). Pouze 10,2 % domácností využívá komunální nebo soukromé služby, ale na druhou stranu, na rozdíl od celostátních údajů, v Totonicapánu domácnosti častěji kompostují a/nebo recyklují odpad (23,26 % oproti celostátnímu průměru 6,82 %) (INE 2019).

V mnoha rozhovorech a diskusích ve fokusních skupinách byl tento postoj k likvidaci odpadu uváděn jako problematický. Hromadění odpadu totiž může také zhoršovat dopady nepravidelných povodní, které zhoršují špatné odvodňovací systémy. Absence kanalizačních systémů v mnoha regionech a vypouštění odpadu do vodních ploch během povodní představují vážná environmentální a zdravotní rizika. Místní úřady jsou vnímány jako ty, které selhávají při vzdělávání lidí v oblasti správné praxe nakládání s odpady.

Pokud jde o **vodu**, v Guatemale má přibližně 58 % domácností přístup k vodě prostřednictvím vodovodu v domě. 27,5 % vzorku uvádí, že během 12 měsíců před rozhovorem zažilo nedostatek pitné vody.

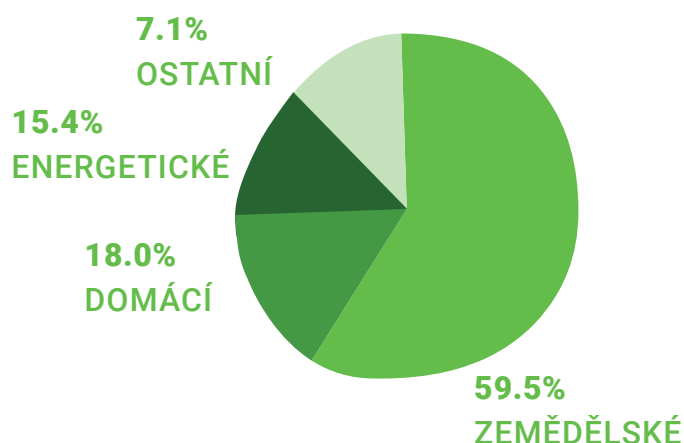
58% DOMÁCNOSTÍ MÁ PŘÍSTUP k pitné vodě

z toho

27.5% zažilo **NEDOSTATEK** v dodávkách za posledních 12 měsíců

Vodní zdroje se v Guatemale využívají především pro zemědělskou činnost (59,5 %), pro domácnosti (18,0 %) a pro výrobu energie (15,4 %) (MARN, 2016).

VYUŽITÍ VODNÍCH ZDROJŮ

Produkty na vývoz z agroprůmyslu – **cukrová třtina, palmový olej a banány** – zabírají dohromady 71 % celkové zavlažované plochy a spotřebovávají 69 % celkového množství vody na zavlažování (Solano Garrido a Ochoa 2019).

CUKROVÁ TŘTINA, PALMOVÝ OLEJ A BANÁNY

ZAUJÍMAJÍ

71%

ZAVLAŽOVANÉ
PŮDY

SPOTŘEBUJÍ

69%

Z CELKOVÉHO
MNOŽSTVÍ
VYUŽÍVANÉ VODY

Kromě zemědělského průmyslu zhoršuje nadměrné využívání vody také expanze **těžebního sektoru**, která způsobuje odklon řek, ztráty na úrodě a škody na řemeslném rybolovu, zatímco komunity zůstávají bez přístupu k vodě. Komunity jsou také vystaveny nezákonnému i legálnímu vyvlastňování půdy (PNUD 2016), což odráží všeobecné špatné hospodaření se zdroji. Drobní zemědělci ve venkovských oblastech proto pocítují nedostatek vody, a tím i vysychání půdy v důsledku nevhodného hospodaření s vodními zdroji. Politické orgány na místní i celostátní úrovni neprovádějí účinná opatření a ani nepřijímají závazky k odpovídajícímu hospodaření s přírodními zdroji.

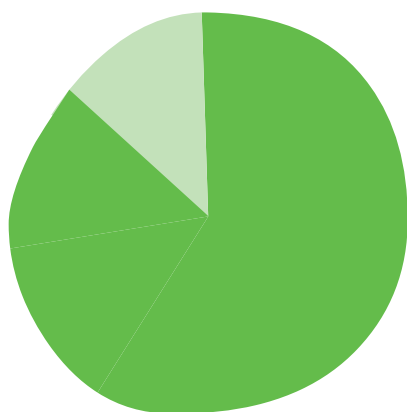
2.3 NEROVNOSTI A ZRANITELNOST VYPLÝVAJÍCÍ Z POHLAVÍ A ETNICITY

V Guatemale existuje závažná míra horizontálních (i vertikálních) nerovností mezi etnickými skupinami (Thorp, Caumartin a Gray-Molina, 2006) a pohlavími. To bylo také uvedeno v rozhovorech na dálku i v terénu. Juan José Hurtado Paz y Paz hovoří o „rasistické a diskriminační struktuře státu, která ospravedlňuje vykořisťování původních obyvatel“ (Juan José Hurtado Paz y Paz, ředitel sdružení Pop No'j). Protože domorodé národy často nemají rovný hlas při rozhodování v jednotlivých státech a departementech, mají nerovný přístup ke zdravotní péči, možnostem vzdělávání, výživným potravinám a pracovním místům. Ženy se rovněž potýkají s diskriminací v přístupu ke vzdělání, účasti na trhu práce a obecně k veřejným službám, což zvyšuje jejich zranitelnost. Pouze 37 % žen se účastní formálního trhu práce (oproti

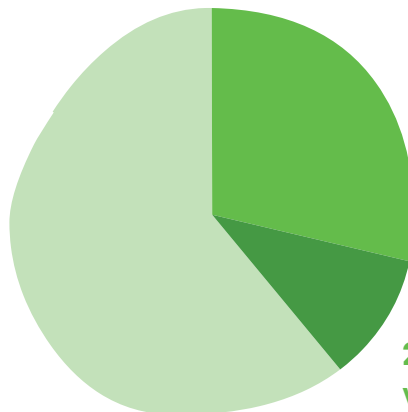
85 % mužů), 27 % vlastní podnik a 28 % má přístup na finanční trhy (oproti 66 % mužů) (INE 2020b).

Ženy mají také obtížný přístup k sociálním službám, jako je vzdělávání a zdravotnictví, a častěji se stávají oběťmi násilných trestných činů. Ztráty způsobené přírodními katastrofami se přímo dotýkají zranitelnějších skupin obyvatelstva, starších lidí, žen, zejména domorodých žen, dětí a zejména těch, kteří žijí v chudých venkovských oblastech.

FORMÁLNÍ TRH PRÁCE:

85% MUŽŮ SE
ÚČASTNÍ

37% ŽEN SE
ÚČASTNÍ

27% Z NICH MÁ
VLASTNÍ PODNIK

66% MÁ PŘÍSTUP NA
FINANČNÍ TRHY

28% MÁ PŘÍSTUP NA
FINANČNÍ TRHY

2.4 LIDSKÁ MOBILITA V GUATEMALE: ZPŮSOBY A TRENDY

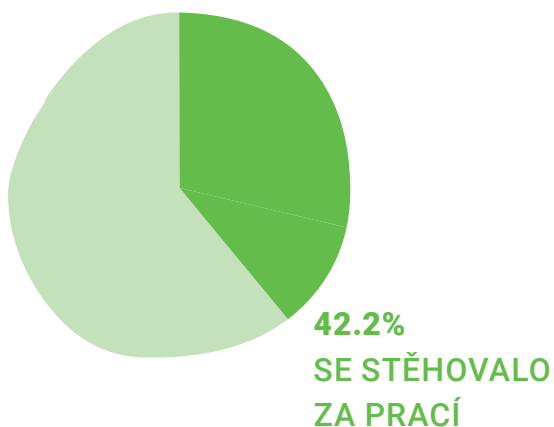
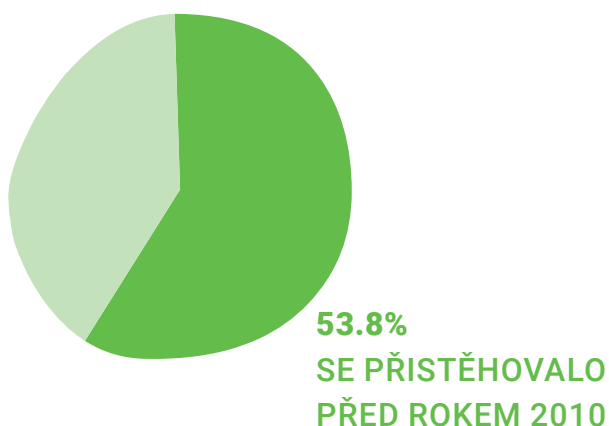
Přistěhovalectví: 3,25 % vzorku se narodilo mimo Totonicapán⁵, z toho 53,8 % se do regionu přistěhovalo před rokem 2010 a 42,2 % se přestěhovalo z důvodů spojených s prací.

VÝZKUMNÝ VZOREK

3.25% NAROŽENO MIMO
TOTONICAPÁN

z toho

Odliv obyvatelstva: Na druhou stranu 10 % vzorku (v souladu s celostátními údaji) uvedlo, že žije nebo má příbuzného, který žije určitou část roku jinde z pracovních důvodů, přičemž většina z nich (75 %) se stěhuje na dobu kratší než 4 měsíce: Z toho 22,5 % se stěhuje do zahraničí a 77,5 % v rámci Guatemaly, často do velkého městského centra (60 %).

VÝZKUMNÝ VZOREK

10% ŽIJE NĚKDE JINDE
po nějakou dobu v roce

z toho

75% SE STĚHUJE NA MÉNĚ
NEŽ 4 MĚSÍCE

3% *se v posledních deseti letech*
STĚHOVALI TRVALE

22.5% SE STĚHOVALO
DO CIZINY

77.5% SE STĚHOVALO
V RÁMCI
GUATEMALY

5. Výzkumný vzorek zahrnuje jen obyvatele Totonicapánu

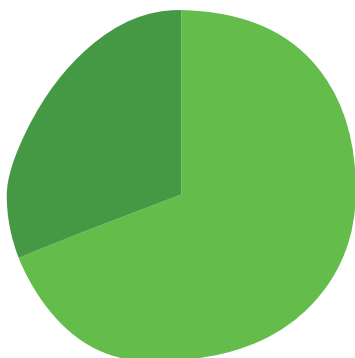
2,75 % vzorku má člena domácnosti, který se v posledních 10 letech trvale stěhoval za prací. Z těchto trvale migrujících bylo 72,7 % mužů a 27,3 % žen.

VÝZKUMNÝ VZOREK

2.75% MIGROVALI ZA PRACÍ
v posledních 10 letech

z toho

27%
ŽENY

73%
MUŽI

Budoucí aspirace: Na otázku, zda se plánují v blízké budoucnosti přestěhovat z místa, kde v současné době žijí, odpovědělo pouze 7,2 %, že to plánují nebo si to přejí.

7% SE PLÁNUJE PŘESTĚHOVAT
z místa, kde žijí

Mezi třemi důvody, které dosáhly nejvyšší míry souhlasu (od 1 „zcela nesouhlasím“ po 10 „zcela souhlasím“), byly tyto:

- *Nedostatek podpory zemědělské a venkovské aktivity (průměr: 4,86)*
- *Úspěšné příběhy jiných migrantů (průměr: 6,03)*
- *Nedostatek příležitostí k dosažení osobních aspirací (průměr: 7,01)*

Jako nejčastější důvody vnitřní i mezinárodní migrace jsou uváděny **chudoba a nezaměstnanost**, což znamená, že ti, kteří migrují, často patří do nejzranitelnějších kategorií.

Neexistuje žádná specifická konotace související s pohlavím nebo věkem.

„*Ženy a muži a mladé ženy, mladí lidé a dospělí, neexistuje žádný věk pro migraci.*“

**Maria, žena v domácnosti,
farmářka, aktivistka**

Pokud jde o povahu migračních vzorců, literatura a rozhovory zdůrazňují, že největší pohyby jsou **vnitřní** z jedné venkovské komunity do jiných venkovských: lidé se stěhují jak trvale, tak dočasně (za sezónní práci, například na kávových nebo cukrových plantážích). Monokulturní produkce si vynucuje sezónní vnitřní migraci, většinou domorodých obyvatel. Mladí lidé však mají odlišné aspirace i z hlediska **osobního rozvoje**, což vede ke zvýšené migraci do Guatemala City.

Městské obyvatelstvo Guatemala se zvýšilo z 31 % (1960) na 51,8 % (2020) celkové populace (Světová banka, 2017).

NÁRŮST MĚSTSKÉHO OBYVATELSTVA

z **31%** (1960)

na **52%** (2020)

Přeshraniční migrace směřuje především do jižního Mexika, a to v podobě dočasných migrantů za prací v zemědělství za nízkou mzdou, a do Spojených států, které jsou označovány za nejžádanější mezinárodní destinaci. Vzhledem ke geografické blízkosti obou zemí představuje migrace do Spojených států v posledních 30 letech významný sociální a ekonomický fenomén⁶. Dospělí stále tvoří většinu emigrantů (přibližně 80 % mužů a 20 % žen), ale podíl dětí s doprovodem a bez doprovodu se v posledních letech zvýšil.

Úspěšná migrace, ačkoli je často vnímána jako něco negativního, co přináší narušení rodinných vazeb, se může stát zdrojem podpory pro rodinné příslušníky, kteří zůstávají. Dotazovaní potvrdili důležitou roli **remitencí** pro rodiny a ekonomiku Guatemala celkově.

Od roku 2004 však Guatemala zaznamenává stálý počet Guatemalců, kteří jsou nuceně vraceni z jiných zemí. Podle IOM se migranti, kteří jsou nuceni se vrátit, potýkají s nesčetnými obtížemi a překážkami, které jim brání v úspěšné reintegraci, jako jsou omezené ekonomické příležitosti a nedostatečný přístup k sociálním službám a úvěrům. Neúspěšné pokusy o migraci financované z dluhů pak mohou zvýšit nutnost a touhu pokusit se o novou cestu. Rodiny, které zažijí několik pokusů o migraci některého z členů, pravděpodobně s každým dalším pokusem zhorší svůj stav vzhledem k vysokým nákladům na emigraci a upadnou do zdrcujícího cyklu migrace a deportace.

6. Podle IOM dosáhly v roce 2016 roční remittance do Guatemala 7,27 miliardy USD, z toho 97,1 % jako remittance od lidí žijících ve Spojených státech (IOM, Guatemala Remittances – 97 Percent from USA: IOM Study, 17. února 2017). V roce 2020 se remittance zvýšily o 7,9 % a odpovídaly 14,6 % HDP. Viz Prohlášení o investičním klimatu v roce 2021: Guatemala, <https://www.state.gov/reports/2021-investment-climate-statements/guatemala/>.

2.5 PROPOJENÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, KLIMATICKÉ ZMĚNY A MIGRACE

Většina respondentů označila za „environmentálního migranta“ osobu, která se vnitřně stěhuje z jedné venkovské oblasti země do jiné, „hledá lepší pracovní a životní příležitosti“ (Luis Rodriguez, zakladatel a ředitel GuateAmbiente). V Guatemale „změna klimatu zintenzivňuje již existující migrační toky“ (Laura Hurtado, ředitelka organizace Action Aid v Guatemale). V tomto smyslu změna klimatu zhoršuje další strukturální národní faktory, jako je chudoba, a působí jako **multiplikátor zranitelnosti**. **Klimatická změna** není identifikována jako explicitní hnací síla migrace, ale spíše jako prvek, který ovlivňuje individuální touhu migrovat.

Vzhledem k více příčinám a více propojeným faktorům, které podněcují místní obyvatele k migraci, se Guatemala vyznačuje především smíšenými migračními toky (např. krátkodobými i dlouhodobými, vnitřními i do jiných zemí). To zvyšuje počet lidí, kteří považují migraci za **strategii ke zmírnění zranitelnosti**. Klimatické šoky, jako jsou povodně, mohou také působit jako spouštěč rozhodnutí přestěhovat se.

Dotazovaní navíc zdůraznili silnou souvislost mezi domorodými komunitami, změnou klimatu a migrací. Domorodé obyvatelstvo čelí v důsledku změny klimatu nepřiměřeným dopadům ve srovnání s nedomorodým obyvatelstvem.

V důsledku monokulturní expanze a rozmachu těžby kovů (van de Sandt, 2009) se domorodé komunity v posledních desetiletích potýkají se zvýšeným vykořisťováním půdy. V začarovaném kruhu tyto činnosti přispěly ke zhoršení životního prostředí, což urychlilo a podpořilo klimatické změny, které pak mají za následek těžké negativní sociální a environmentální dopady v domorodých komunitách a územích. V důsledku toho se převážně domorodé obyvatelstvo žijící ve venkovských oblastech ocitá v situaci, kdy je nuceno migrovat. Vzhledem k tomu, že environmentální a ekonomické otázky jsou silně provázány, vzniká potřeba vytvořit mezinárodní nástroje právní ochrany.

JAK OVLIVNILA KLIMATICKÁ ZMĚNA TOUHU LIDÍ MIGROVAT?

” Ano, jsou nuceni odcházet ze svých komunit do Guatemala City, aby tam hledali práci, a do jiných zemí, především do Spojených států. To byla země, která poskytovala podporu mnoha migrantům, ale v poslední době je obtížné se tam dostat. Takže to [migrace] komunitám svým způsobem pomohlo, protože jen to, co máme tady, už k přežití nestačí. Byla by lež, kdybych vám řekla, že bych se měla tak jako teď, kdyby nebyl někdo, kdo emigroval. Protože tady už se bohužel těžko přežívá, nebo musíme migrovat do města, najít si tam práci, i když za mizerný plat, a ti, kteří ji ve městě nenajdou, musí hledat jiné možnosti.“

Maria, žena v domácnosti, farmářka, aktivistka

3. ZÁVĚRY A ŘEŠENÍ

Změna klimatu zvyšuje nepředvídatelnost vývoje počasí, což vede k **proměnlivosti klimatu**, která má za následek nepravidelný průběh dešťů a extrémní události (zejména vlny veder a povodně), což má dopad na způsoby obživy závislé na počasí. V Guatemale také dochází ke zhoršování životního prostředí na venkově, a to z řady důvodů, včetně **vyčerpávání přírodních zdrojů**, zejména v důsledku monokulturní expanze a odlesňování. Většina environmentální migrace je **vnitřní** a týká se převážně **venkovského obyvatelstva**: lidé se mohou stěhovat buď trvale, nebo dočasně (sezónní práce, jako na kávových nebo cukrových plantážích). Mezi domorodými komunitami, změnou klimatu a migrací existuje silná souvislost. Domorodé obyvatelstvo čelí v důsledku změny klimatu nepřiměřeným dopadům ve srovnání s nedomorodým obyvatelstvem. Jako (ne)usnadňující faktory mobility byla zdůrazněna role nadnárodního kontextu (zejména bilaterálních vztahů s Mexikem a USA) a také vzorce, které historicky charakterizovaly migrační toky.

Dotazovaní potvrdili, že migrace není obvykle lineární, ale může být **dvoustupňová**: z venkova do měst a poté z měst a nakonec, ale méně často, do třetích zemí, zejména Mexika a USA. Důvodem migrace jsou především ekonomické důvody – hledání lepší životní příležitosti, nedostatek pracovních míst. Klimatické změny nejsou vnímány jako autonomní hnací síla migrace, ale jako jeden z prvků ovlivňujících individuální touhu.

Jako cesty, jak se vyrovnat s těmito výzvami, mluví respondenti o zlepšení znalostí o životním prostředí a o větší angažovanosti komunity v oblasti ochrany životního prostředí. Žádají také lepší uplatňování zákonů o vodě, likvidaci odpadů a využívání půdy, zejména v případě monokulturního pěstování, aby se zabránilo vykořisťovatelským praktikám.

KAMBODŽA

PŘÍPADOVÁ STUDIE 3

Velké množství stavenišť v Phnompenhu vede k vysychání mokřadů a změně ekosystémů ©RounRy

KAMBODŽA

PŘÍPADOVÁ STUDIE 3

Kambodža je trvale řazena mezi deset zemí, které jsou změnou klimatu nejzranitelnější, a to především kvůli nedostatečné adaptační kapacitě. Je i nadále velmi citlivá vůči změně klimatu, protože velká část obyvatelstva se žije zemědělstvím a rybolovem, které jsou do velké míry závislé na dešťových srážkách. Většinově venkovské obyvatelstvo je převážně odkázané na přírodní zdroje, pokud jde o potraviny, přístřeší a příjmy, a to zvyšuje jeho zranitelnost klimatickou změnou. Země má jednu z nejrychleji rostoucích ekonomik na světě, ale růst je mezi obyvatelstvem velmi nerovnoměrně rozdělen a patří k němu rozsáhlé zabírání půdy, značné ničení životního prostředí a marginalizace chudých, menšin a původního obyvatelstva.

Mnoho Kambodžanů by nejraději zůstalo v Kambodži a zůstalo blíže svým rodinám, ale protože v kambodžských městských oblastech

není dostatek pracovních příležitostí a klimatická krize a socioekonomické faktory snižují možnosti obživy v zemědělství, je mnoho Kambodžanů nuceno migrovat.

Ve vybrané oblasti Battambangu lidé migrují převážně do Thajska, často nelegálně, což zvyšuje riziko vykořisťování. Provincie Battambang sousedí s Thajskem podél své západní hranice. Ve svém východním cípu je spojena s jezerem Tonle Sap. Hlavní hospodářskou činností je zemědělství závislé na deštích. Účastníci výzkumu se zabývají především zemědělstvím, ale své příjmy doplňují rybolovem, podle toho, jak blízko jsou k jezeru. Battambang je vystaven vysokému riziku sucha a střednímu riziku záplav, zejména v důsledku silných dešťů ale také špatně naplánovaných odvodňovacích systémů a sílící urbanizace.

Muž uklízí buddhistický klášter poté, co jej zasáhla povodeň v Battambangu ©RounRy

1. METODY

Zjištění vycházejí z kombinace různých metod a fází výzkumu. Nejprve byla v červnu až červenci 2020 provedena analýza dokumentů z vědecké a další literatury, která byla propojena s polostrukturovanými rozhovory na dálku (prostřednictvím systémů videohovorů) s klíčovými zúčastněnými stranami a odborníky zabývajícími se migrací a/nebo životním prostředím v Kambodži. Výsledky byly propojeny s empirickými údaji z terénní fokusní skupiny, klimatických deníků a polostrukturovaných rozhovorů, které provedla Královská univerzita v Phnompenhu (RUPP) v červenci – srpnu 2021.

V září 2021 byl rovněž proveden průzkum v domácnostech, který provedla specializovaná agentura Angkor Research.

- **Jednoměsíční klimatický deník** (Giacomelli a Walker, 2021): 30 účastníků
- **Fokusní skupiny:** 1 skupina (5 – 10 osob, různého pohlaví a věku)
- **Hlubkové rozhovory:** 12 účastníků
- **Průzkumy v domácnostech:** 250 domácností, muži a ženy, ve věku od 18 do 65 let, s určitou zkušeností s migrací

Měsíční klimatický deník

30 účastníků

1 fokusní skupina

5 – 10 účastníků

12 hlubkových rozhovorů

250 průzkumů v domácnostech

2. VÝSLEDKY VÝZKUMU

- Zhoršování životního prostředí má příčiny sociální, přírodní i klimatické:
- Odlesňování, způsobené:
 - těžbou dřeva prováděnou velkými společnostmi – často nelegálně
 - zemědělci rozšiřujícími zemědělskou půdu
 - korupcí a špatnou správou/ochranou lesů
 - špatným uplatňováním zákonů
- Proměnlivost srážek (povodně i sucha) byla označena za hlavní problém, pokud jde o změnu klimatu
- Nedostatečná adaptační kapacita představuje velký problém
- Snížení záplav v záplavových oblastech
- Důsledky:
 - Snížení produkce plodin/ryb u drobných zemědělců
 - Poznání, že nejsou vůbec připraveni na zvládnání nenadálých událostí
 - Dluhy, vedoucí do dluhové pasti u MFI, jsou velkým problémem, často spojeným s migrací.
 - Dopady sucha a nepravidelných srážek způsobují, že rodiny čelí potravinové a příjmové nejistotě.
 - Genderová dynamika se zhoršuje, protože babičky zůstávají s dětmi, o které se musí starat, když rodiče migrují za prací do Thajska. To způsobuje rodinám sociální tlaky a potíže.
 - Migrace je způsobena především ekonomickými důvody / lepšími životními příležitostmi / nedostatkem pracovních míst. Změna klimatu není vnímána jako samostatný faktor migrace, ale jako jeden z prvků ovlivňujících touhu/nutnost jednotlivců najít alternativní zdroje příjmů k zemědělství.
 - Většina lidí by raději zůstala v Kambodži, ale tvrdí, že zde není dostatek pracovních příležitostí, a proto hledají práci v Thajsku, často nejen legální cestou, která může být nákladná a komplikovaná. To zvyšuje rizika pro migrující pracovníky, kteří jsou více vystaveni vykořisťování.

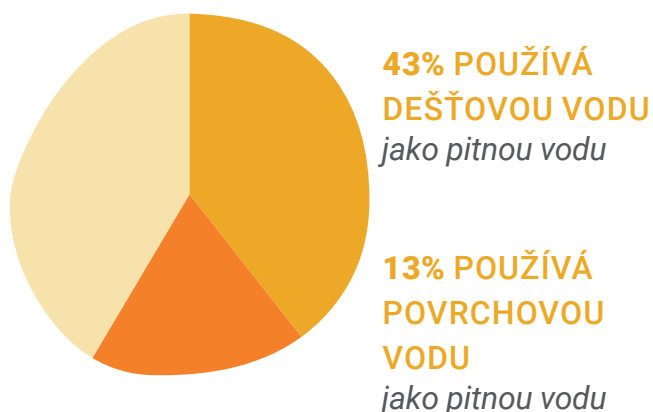

2.1 NEPŘÍZNVÉ PROSTŘEDÍ

Podle výsledků průzkumu je 64 % domácností závislých kromě jiných zdrojů příjmů na prodeji zemědělských a rybářských produktů, zatímco 42,9 % uvedlo, že hlavním zdrojem pitné vody je dešťová voda (12,6 % pak využívá povrchové vody).

VÝZKUMNÝ VZOREK

64% PRODÁVÁ ZEMĚDĚLSKÉ
A RYBÁŘSKÉ PRODUKTY

Bohužel za posledních 12 měsíců 23,2 % vzorku uvedlo, že nemělo dostatek pitné vody v průměru téměř 4 měsíce (3,9), zatímco 13 % uvedlo, že nemělo dostatek potravin v průměru více než 4 měsíce (4,2).

VÝZKUMNÝ VZOREK

23% NEMĚLO VODU
po dobu 4 měsíců

13% NEMĚLO POTRAVINY
po dobu delší než 4 měsíce

Téměř polovina vzorku (42,5 %) uvedla, že zažila více než jednu přírodní událost jako bouři, povodeň, vlnu veder nebo sucha. Konkrétně 20,5 % uvedlo, že byli postiženi bouřkami, 59,1 % povodněmi, 22,4 % vlnami veder a 48,8 % suchem.

VÝZKUMNÝ VZOREK

43% ZAŽILO PŘÍRODNÍ
UDÁLOST

21% BOUŘE

60% ZÁPLAVY

22% VLNY VEDER

49% SUCHO

Všichni dotazovaní na dálku uvedli jako významný problém půdu (její nedostatek). Většina domácností má velmi malé pozemky, které mohou být nedostatečné pro udržení živobytí, zejména s rostoucími dopady změny klimatu a rostoucí velikostí rodiny. Jako problém bylo uváděno také zabírání půdy, stejně jako nutnost prodat půdu za účelem pokrytí dluhů vzniklých za úhradu nezbytných nákladů nebo nákladů na migraci.

” Myslím, že bych měl odjet do Thajska, protože moje rodina nemá půdu na pěstování rýže, a rozhodl jsem se, že se přestanu více učit, protože nemám peníze na to, abych si platil každodenní chození do školy.”

Pan Chea Seila

2.2 VODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ A ZAVLAŽOVÁNÍ

Respondenti jsou závislí na vodním systému jezera Tonle Sap, který se řídí záplavovými cykly. Řeka Tonle Sap je mezi všemi řekami na světě jedinečná, má obousměrný tok v závislosti na ročním období. Při každém monzunovém období mohutné deště obrací směr jejího toku a posílají do jezera vodu, ryby a rybí jikry ze systému řeky Mekong; zatímco v období sucha jezero Tonle Sap vytéká do řeky (Eyler a Weatherby, 2019).

Tento křehký ekosystém je však ohrožen úbytkem biotopů a změnou průtoku, a to zejména v důsledku výstavby přehrad, neregulovaného sběru dřeva, klimatických změn a neregulované

lidské činnosti v okolí jezera (Pool et al., 2019; Eyler a Weatherby, 2019; Sourn et al., 2021; Chua et al., 2021).

Podle pozorování účastníků se vodní systém záplavových cyklů mění jak z hlediska snížení počtu dnů povodní, tak i vodních hladin.

To poškozují půdní rozmanitost a také snižuje úlovky ryb. Z několika málo účastníků, kteří se zmínili o rybolovu, všichni uváděli, jak se úlovky ryb snížily v důsledku nepravidelného průběhu počasí, snížení množství srážek a omezení záplavových cyklů v záplavové oblasti.

2.3 NEPŘÍZNIVÉ PROSTŘEDÍ

Nedostatek technologií a know-how ztěžuje řešení problémů.

Jak vysvětlil jeden ze vzdálených respondentů:

” Nyní nemáme zavlažovací systémy, vše je založeno na dešťových srážkách. Není déšť, není produkce. Pro zemědělský sektor je to velmi, velmi riskantní.“

Min Sophoan, ASVF, rozhovor na dálku

Zranitelnost venkovského obyvatelstva se pohybuje v kruhu, neboť dopady změny klimatu činí ze zemědělství zaměřeného na samozásobitelství zcela nevhodnou strategii obživy a nedostatek mechanismů sociální ochrany zvyšuje zranitelnost venkovského obyvatelstva vůči změně klimatu (Brickell et al., 2018).

Dotazovaní v terénu se shodli, že klíčové dopady změny klimatu se týkají vody:

” Někteří dokonce ničí záplavové lesy. Ve vesnici s tím, jak se ztrácí více zaplavovaných lesů, přicházíme také o přirozené ryby, které nahrazuje akvakulturní rybolov, například sumci.“

Pan Voen Socheat

Preath Nakri, bývalá migrantka, nese svého syna do domu před deštěm (okres Puok, Siem Reap) ©RounRy

2.4 DEFORESTACE

Hospodářský růst Kambodže vedl také k výraznému **poklesu rozlohy lesů**, která se od roku 2010 do roku 2016 zmenšila z 57,07 % na 46,86 % území státu (UNDP, 2019).

SNÍŽENÍ LESNÍHO POKRYVU

z **57%** (2010)

na **47%** (2016)

Kambodža vykazuje jedno z nejrychlejších temp úbytku lesů na světě; velká část lesů byla vykáčena pro gumovníkové plantáže a dřevo (NASA Earth Observatory, 2017), a to i prostřednictvím nelegální těžby⁷. **Záplavové lesy** jsou chráněnými oblastmi s rybářskými revíry, kde je kácení stromů

nezákonné. V roce 2012 však byly revíry vládou zrušeny a přiděleny jako komunitní rybářské revíry s určitými oblastmi vyhrazenými pro ochranu přírody.

Přesto byla velká část lesů nezákonně vykáčena, což vedlo k poklesu rybí obsádky, neboť lužní lesy jsou místem tření ryb.

Z odpovědí bylo zřejmé, že existuje vzájemná souvislost mezi schopností uživit se a vlivem klimatu. Odpovědi respondentů na dálku i v terénu zdůrazňují složitost tohoto propojení: ekonomiku a životní prostředí nelze od sebe oddělit. Badatelé ukázali, že v případě drobných a substitučních zemědělců je problém jejich již existující zranitelnost, která byla sociálně-politicky utvářena, a nikoliv pouze jejich vystavení riziku, a to je činí obzvláště zranitelnými vůči dopadům klimatické krize (Vigil, 2019).

7. <https://earthobservatory.nasa.gov/images/89413/cambodias-forests-are-disappearing>

2.5 DLUH A MIKROFINANCE

Na úrovni domácností jsou Kambodžané stále více závislí na **půjčkách od mikrofinančních institucí (MFI)**, aby se vyrovnali s nedostatky v poskytování veřejných služeb (Brickell et al., 2020; Crang et al., 2020). Půjčky MFI si berou drobní zemědělci z venkovských vesnic po celé Kambodži, aby se vyrovnali s ničivými dopady změny klimatu na agrární produkci. Dluhy mohou být také pořizovány za účelem financování migrace. Ke splácení dluhu se často používají remitence (Brickell et al., 2018; Jacobson et al., 2019; Pak a Saing, 2019) a mezi zadlužením domácností a migrací existuje pozitivní korelace (Pak a Saing, 2019). Vysoké úrokové sazby z půjček znamenají, že mnoho venkovských obyvatel nakonec přijde o svou půdu, protože jsou nuceni ji prodat, aby pokryli dluh, když nejsou schopni splácet, což vede k dluhovému otroctví a škodlivému dopadu na životní úroveň. **V lednu 2020 nezávislý vedoucí pracovník OSN pro dluh Juan Pablo Bohoslavsky oznámil, že Kambodža má mikrofinanční krizi** (Brickell et al., 2020).

Na tuto otázku upozorňovali respondenti na dálku jako na významný problém: „Když domácnosti nemohou hospodařit, protože jsou závislé na deštích, pak je jejich produkce rýže opravdu nízká. Mnoho z nich tak získá přístup k půjčkám od MFI a pak musí půjčku splácet. To způsobuje, že se lidé stěhují do jiných lokalit a hledají si práci, aby měli příjem.“ (Anon, MGO, rozhovor na dálku)

Rozhovory vedené v terénu tato zjištění potvrdily. Většina (8 z 10) dotazovaných se musela obrátit na MFI, aby financovala migraci rodinných příslušníků a/nebo pokryla zemědělské náklady. Mnozí vysvětlili, že jejich rodinní příslušníci byli nuceni migrovat do Thajska, aby si našli práci a splatili dluh, který jim vznikl prostřednictvím MFI na zaplacení zemědělských nákladů. Cirkulární charakter problému vyjádřila paní Keo Rath (52).

” *Její rodina si vzala půjčku 500 dolarů u MFI „na obnovu mé sadby podzemnice olejné a sóji. Bohužel jsme z mé výsadby neměli dostatečný výnos. Proto se můj manžel rozhodl odjet s naší dcerou do Thajska, aby sehnal peníze na splacení dluhu MFI... Půjčili jsme si také peníze na zprostředkování právních dokumentů a pracovního povolení.“*

Paní Keo Rath

2.6 MOBILITA

V reakci na velký počet Kambodžanů, kteří vstupují na trh práce, a na skutečnost, že vytváření pracovních míst nedokáže držet krok s těmi, kteří na trh vstupují, se Kambodža stále více spoléhá na migraci kambodžských pracovníků do zahraničí, zejména do sousedních zemí. Z pohledu státu je totiž v Kambodži zahraniční migrace podporována jako jedno z opatření ke zmírnění chudoby a nezaměstnanosti/nedostatečné zaměstnanosti, zejména mezi mladými občany. Dotazovaní potvrdili, že mnozí z nich vycestovali do Thajska nelegálně a po příjezdu tam hledali práci a i legalizaci. Thajsko je vnímáno jako místo, kde je možné pracovat a získat příjem, na rozdíl od zemědělství nebo rybolovu v provincii Battambang, kde, jak se všichni shodují, je stále obtížnější se uživit.

Provedené rozhovory na dálku poukázaly na skutečnost, že migrace je v Kambodži již mnoho let možností, jak si zlepšit živobytí, a i když je velmi obtížné ukázat přímou souvislost mezi změnou klimatu a migrací, všichni se shodli, že souvislost existuje. Lidé v Battambangu jsou závislí na zemědělství a drobném rybolovu a klimatická krize jim stále více ztěžuje obživu. Zazněl také názor, že počet lidí, kteří se musí kvůli změně

klimatu stěhovat, „hodně narůstá kvůli dopadům dlouhodobého sucha a také povodní“ (pan Sorn Sunsopheak, NCDDS, rozhovor na dálku). Změna klimatu není jediným faktorem, který nutí lidi ke stěhování – lidé se stěhují z řady důvodů, především ekonomických, vzdělávacích či jiných, a je obtížné tyto faktory od sebe oddělit. Je však patrné, že změna klimatu a tyto různorodé příčiny se vzájemně ovlivňují a prohlubují zranitelnost, pokud jde o zdroje obživy, a to vede lidi k migraci. V rozhovorech v terénu všichni zdůrazňovali, že se situace za posledních pět let zhoršila, zvýšila se nepravidelnost srážek a čtenější jsou náhlé intenzivní povodně.

Dotazovaní se vyjádřili, že si nepřejí, aby oni sami nebo jejich rodiny byli nuceni, navíc často nelegálně, migrovat do Thajska. Ve fokusní skupině a v rozhovorech panovala shoda, že lidé „nechtějí migrovat, pokud mají k dispozici dostupné zavlažování pro výsadbu nebo je možné najít slušnou práci“. To potvrzují výzkumné poznatky, které dokládají, kolik Kambodžanů by raději zůstalo v Kambodži, pokud by tam byl dostatek pracovních příležitostí (Vigil, 2019). Lidé migrují kvůli nedostatku těchto příležitostí.

” *Nechci dovolit, aby můj manžel a dcera pracovali v Thajsku jako pracovní migranti, jakmile splatíme půjčku a skončí epidemie COVID-19. Chceme si najít práci v naší zemi, ne překračovat hranice s bezpečnostním rizikem.*“

Paní Keo Rath

V Battambangu, stejně jako v jiných venkovských lokalitách v Kambodži, se venkovské ženy potýkají s problémy, jako je omezený přístup ke vzdělání, genderově podmíněné násilí a tlak na zaměstnanost při současném zachování domácích rolí (Spires a Tost 2017). **Povodně**

a sucha zhoršují stávající zranitelnost žen, jako je nižší úroveň vzdělání, příjmů, mobility, zdraví a podíl na rozhodování (WFP, 2019). Z mnoha rozhovorů vedených s babičkami vyplynulo, že se starají o svá vnoučata, protože rodiče odjeli pracovat do Thajska.

” *Zůstala jsem doma, abych se starala o vnoučata, protože jejich rodiče odjeli na několik let do Thajska a děti nechali žít se mnou. [...] Myslím, že migrace do jiných zemí není dobrá, protože jsme od sebe odděleni. Můj syn nebyl šťastný, protože byl oddělen od svých dětí.*“

Paní Kuy Rin

3. ZÁVĚRY A ŘEŠENÍ

Mnoho lidí se domnívalo, že řešení by mělo zahrnovat lepší hospodaření s vodou a zavlažovací systémy. Stejně jako význam komunitních iniciativ pro sdílení znalostí a monitorování nelegálního odlesňování. Za důležitý prvek při zmírňování dopadů klimatické krize je považována opětovná výsadba lesů, stejně jako potřeba zohlednit názory místních obyvatel.

” Žádám vládu, aby již neničila lesy, obnovila lužní les, který je zdrojem biodiverzity a místem tření ryb.

Potřebujeme lepší a levnější přístup k vízům; legální dokumenty; a potřebujeme mít dokumenty, které zajistí lepší bezpečnost při práci v Thajsku.“

Paní Tong Panha, Bak Rotes

” Potřebujeme zapojit hlasy místních lidí do rozhodování [...], pak to může být udržitelné.“

Moeu Chandara – ekologický aktivista, rozhovor na dálku

Účastníci jsou silně závislí na způsobech obživy, které jsou citlivé na životní prostředí, a proto klimatickou krizi pociťují velmi silně. Stále nepravidelnější srážky, záplavy a sucha ničí zemědělské domácnosti a ztěžují obživu. Odlesňování problému ještě zhoršuje a vede ke snižování biologické rozmanitosti. Snižuje se také počet rybářských úlovků v jezeře a okolních vodách. V důsledku klimatické krize a zásahů člověka se mění vodní systém Tonle sap, který je utvářen záplavami. Významným problémem pro venkovské obyvatelstvo je zadluženost, neboť domácnosti se půjčkami snaží chránit před rostoucí variabilitou klimatu a půjčky jsou využívány také k financování migrace.

To může vytvořit koloběh dluhů, protože většina půjček je u MFI, které mají extrémně vysoké úrokové sazby. Migrační vzorce závisí na konkrétních zeměpisných lokalitách a mohou být přeshraniční, převážně (nepravidelné přesuny) do Thajska nebo z venkova do měst v rámci Kambodže, protože domácnosti se snaží diverzifikovat zdroje příjmů. Migrace je vnímána jako nezbytný prostředek k diverzifikaci příjmů kvůli nedostatku příležitostí v Kambodži, ale mnoho lidí si uvědomuje překážky na cestách pravidelné migrace a také sociální obtíže spojené s odloučením od rodiny, včetně malých dětí.

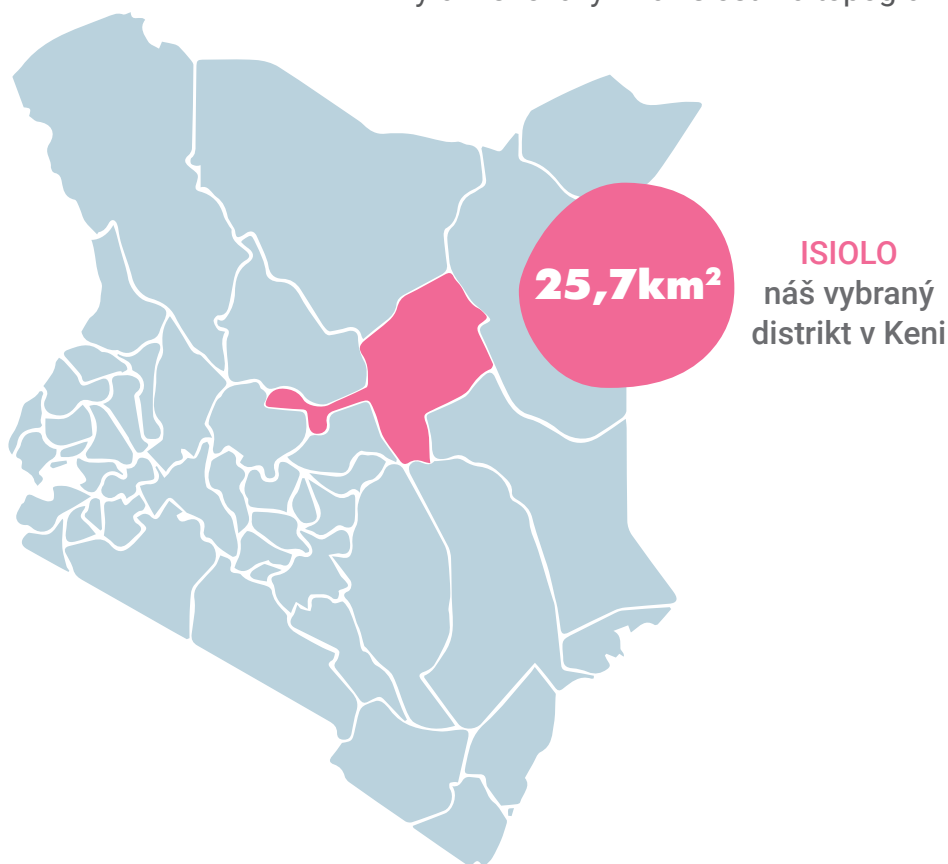
KEŇA

PŘÍPADOVÁ STUDIE 4

PŘÍPADOVÁ STUDIE 4

Keňa je považována za **velmi zranitelnou** vůči dopadům změny klimatu a silný trend migrace z venkova do měst je způsoben různými faktory včetně vnitřních konfliktů a přírodních katastrof. Zejména sucho a záplavy způsobují značné přesídlování především mezi pastevci, kteří často přicházejí o dobytek a mají omezený přístup k půdě, zdrojům a trhům. K vysídlování přispívá také vystěhovávání za účelem realizace rozvojových projektů a projektů na ochranu životního prostředí, které vyhání lidi ze soukromých, veřejných a komunitních pozemků v městských oblastech i v divočině. Ačkoli je Keňa považována za zemi s nižšími středními příjmy, hlavními problémy v zemi zůstávají nerovnost a míra chudoby, což zvyšuje její ekonomickou zranitelnost vůči šokům. To může také podněcovat lidi k vnitřní migraci nebo k migraci za hranice Keni směrem do sousedních států nebo do Evropy.

Distrikt Isiolo byl pro případovou studii vybrán, protože je jak cílem vnitřní migrace, tak vhodným příkladem zhoršování životního prostředí v důsledku extrémních událostí, zejména sucha. Přítomnost organizace WeWorld v terénu navíc výzkum usnadnila. Distrikt Isiolo má rozlohu přibližně 25 700 km² a nachází se ve východní nížinné části Keni. Mezi keňskými distrikty má nejméně obyvatel; jsou tvořeni skupinami Turkana, Borana, Meru a Somálci. Hlavními městskými centry jsou Isiolo, Garbatulla, Modogashe, Kinna, Merti a Oldonyiro. Pro kraj je charakteristická suchá nebo polosuchá nížinná krajina se šesti stálými řekami, které krajem protékají a částečně ho propojují. Zejména polosuché oblasti se staly místem pro usdlé zemědělsko-pastevcké činnosti. Počasí je po většinu měsíců v roce horké a suché se dvěma obdobími dešťů. Krátké období dešťů nastává mezi říjnem a prosincem s vrcholem v listopadu, zatímco dlouhé období dešťů nastává mezi březnem a květnem s vrcholem v dubnu, přičemž v jednotlivých distriktech jsou výrazné rozdíly v závislosti na topografii⁸.

8. Isiolo County Integrated Development Plan (CIDP) 2018–2022.

Hussein Huka, pastevec z vesnice Mertí, v ohradě pro kozy. ©ArtfulEyesProduction

1. METODY

Informace v této kapitole jsou převzaty z kombinace analýzy dokumentů integrované s empirickými údaji z terénních fokusních skupin, polostrukturovaných rozhovorů a průzkumu provedeného týmem WeWorld se sídlem v Keni v období od října do listopadu 2021⁹. Cílovou skupinou jsou místní domácnosti, které se přistěhovaly do distriktu Isiolo v období od 1 měsíce do 5 let a jsou postiženy klimatickou krizí. Cílem bylo prozkoumat životní zkušenosti s dopady klimatických změn na pastevecké obyvatelstvo Keni. Vzhledem k tomu, že výzkum prováděli pracovníci organizace WeWorld, použili jsme nepravděpodobnostní výběr vzorku (tj. nevládní organizace navázala kontakt s místními úřady a vedoucími představiteli, aby shromáždila zájemce o sběr dat).

- **Jednoměsíční klimatický deník** (Giacomelli a Walker, 2021): 30 účastníků (Merti a Isiolo).
- **Fokusní skupiny:** 2 Giacomelli a Walker, 2021): 30 účastníků (Merti a Isiolo)
- **Hlubkové rozhovory:** 10 účastníků (Merti a Isiolo)
- **Průzkumy v domácnostech:** 200 domácností, muži a ženy, ve věku od 18 do 65 let, reprezentativní pro venkovské obyvatelstvo Mertí se zkušeností se změnou klimatu a/ nebo jeden migrující člen

Měsíční klimatický deník

30 účastníků

2 fokusní skupiny

po 7 osobách

10 hlubkových rozhovorů

200 průzkumů v domácnostech

9. Výzkum byl dodán v písemné podobě v prosinci 2021. Digitalizace dat a jejich čištění ještě probíhá. Kvantitativní výsledky výzkumu nejsou v této kapitole zahrnuty, ale budou integrovány později v roce 2022.

2. VÝSLEDKY VÝZKUMU

- Za hlavní problém týkající se změny klimatu je označována proměnlivost srážek (zejména přetrvávající sucha).
- Zhoršování životního prostředí se projevuje zvýšeným nekontrolovaným odlesňováním a těžbou říčního písku.
- Lidé nejvíce postižení těmito podmínkami jsou pastevecké rodiny, kterým v posledních 5 letech ubylo dobytka a rozhodly se přestěhovat za vodou a pastvinami.
- Ztráta dobytka obvykle způsobuje výrazné snížení rodinných příjmů, zvýšení potravinové nejistoty a odchod dětí ze školy.
- Přesunování dobytka z jednoho kraje do druhého je často vnímáno jako velmi riskantní kvůli nedostatku potravy, divoké zvěři a loupežím.
- Pastevci obvykle přijíždějí do Isiola s celou rodinou a v kraji již mají příbuzné a známé, kteří jim před cestou poskytnou informace.
- Za důvody k migraci vždy stojí hledání lepších životních podmínek a příležitostí, i když se uznává, že příčinou zhoršujících se životních podmínek je nedostatek deště.
- Keňa vyvinula řadu strategií pro zvládnání environmentálních problémů a migrace na státní úrovni, zejména pokud jde o správu půdy, ale významnou roli hrají i distrikty a místní samosprávy (zejména v Isiolo).

2.1 NEPŘÍZNIVÉ PROSTŘEDÍ

Integrovaný plán rozvoje distriktu Isiolo (2018–2022) uznává, že toto hrabství je v Keni jedním z nejzranitelnějších vůči změně klimatu. V kraji panuje obecně horké a suché klima po celý rok a **v nedávné době jej postihlo vážné období sucha, které ovlivnilo živobytí všech obyvatel**¹⁰. V únoru 2017 Národní úřad pro zvládání sucha (NDMA) uvedl, že až 80 000 obyvatel hrabství potřebuje v důsledku sucha potravinovou po-

moc, a v tomto období byly zaznamenány případy konfliktů o vodu a pastviny v důsledku jejich nedostatku (CDIP, 2018).

Sucho a nepředvídatelné srážky mají negativní dopad na výnosy plodin, produktivitu hospodářských zvířat a jejich úhyn, což způsobuje ztrátu příjmů zemědělců a následně i problémy s potravinovou bezpečností.

” Změna klimatu je spojena s nedostatkem potravinové bezpečnosti, nedostatkem příjmů a hladověním hospodářských zvířat kvůli suchu.“

Moeu Chandara – ekologický aktivista, rozhovor na dálku

Jak vyplynulo z klimatických deníků respondentů, v posledních několika letech došlo v distriktu Isiolo k pozoruhodným změnám klimatických podmínek. Mezi nejčastěji uváděné změny patří vyšší teploty, nepředvídatelné srážky, nedostatek vody a dlouhá období sucha. Pokud jde o vnímání dlouhodobých změn klimatu, převážná většina zemědělců znamenala zvýšení průměrných teplot a snížení

průměrných srážek. Vlivem klimatických změn přichází stále více rodin kvůli suchu o celá stáda, což je nutí spokojit se s potravinovou pomocí. Tepelný stres, kterým zvířata trpí, také snižuje míru příjmu krmiva a má za následek špatnou růstovou výkonnost a nízkou produkci mléka a masa, což přináší do života pastevců výrazné změny a stres.

10. Národní úřad pro zvládání sucha vydává měsíční zprávy o dopadech sucha v Keni. Poznatky o kraji Isiolo naleznete na <https://www.ndma.go.ke/index.php/resource-center/category/15-isiolo>.

2.2 PASTEVECTVÍ A ZMĚNA KLIMATU

V posledních pěti letech pociťují pastevci stále větší dopady klimatických změn. Pro pastevce představuje nedostatek vody vážný problém vzhle-

dem k tomu, že nemohou uživit svá hospodářská zvířata.

” Sucho se v současnosti zhoršilo, protože je méně srážek a půda vysychá.”

Sarah

” Kvůli suchu v naší oblasti se zvířata stěhují na velké vzdálenosti z jednoho místa na druhé, aby hledala pastviny a vodu, a některá naše zvířata umírala, protože v naší oblasti nepršelo.”

Safia Maicha

To má dopad nejen na rodinný rozpočet, ale také na **vzdělávání dětí**: když zemědělci nemohou produkovat dostatečné množství dobytka, nemají peníze na to, aby děti vodili do školy a podporo-

vali jejich vzdělání. Z těchto důvodů se mnozí pastevci rozhodují pro migraci na jiná území nebo do měst.

Mary Lumuria na své farmě s rajčaty v oblasti Millimani. ©ArtfulEyesProduction

2.3 KONFLIKTY O PŘÍRODNÍ ZDROJE

Isiolo je cílovým krajem pro mnoho migrantů, kteří utíkají před konflikty z území, odkud pocházejí, například z kraje Turkana, kde probíhají vleklé spory o hranice a zdroje.

Účastníci fokusních skupin (Urban) uváděli, že změna klimatu zhoršuje nejistotu v některých oblastech země (například v distriktu Turkana) postižených **vnitřními konflikty** mezi místními

komunitami kvůli nedostatku zdrojů, především vody v důsledku rozšířeného sucha. Tyto konflikty vedou k omezením v pěstování plodin a chovu dobytka a to má důsledky jak pro obchodování na trhu tak pro vzdělávání dětí a vytváří to tlak na stěhování do jiných oblastí (A. Paul et al., 2022; F. Maelo, 2021). Pokračování konfliktů pak brání lidem, aby se vrátili do svých domovských oblastí.

2.4 MOBILITA

Hlavní rysy migrace v Keni lze popsat tak, že se skládá z kočovného pastevectví, silného trendu migrace z venkova do měst, vnitřního vysídlování v důsledku různých faktorů, včetně politického násilí, přírodních katastrof a nuceného vystěhování v důsledku rozvoje a ochrany přírody,

přeshraniční migrace za prací i pohyb uprchlíků. V některých případech respondenti vnímají migraci do blízkých zemí nebo států s vyššími příjmy (např. Izraele) jako dočasné řešení pro vypracování dalších adaptačních strategií při návratu do své země.

” Chtěla bych jet do Izraele, abych se seznámila s jejich zemědělskými technikami a s tím, jak se přizpůsobují změně klimatu. Pak se vrátit do Keni a šířit své znalosti dál.“

Judith

” Chtěla bych jet do Tanzanie, protože se tam hodně podniká, hodně farmaří a životní úroveň je velmi vysoká. Jela jsem tam s vládním programem. Dělají tam věci jinak.“

Abibi

Podle většiny respondentů by sousední země neměly nutně zaručovat ochranu klimatickým migrantům, protože i ony mají mnoho problémů, ale k lidem by se mělo přistupovat v duchu humanismu a spolupráce.

” Neotvírat hranice, ale spolupracovat na ochraně zranitelných lidí.“

Judith

2.5 ADAPTACE

” Změna klimatu je způsobena především lidskou činností, která má za následek vysokou míru znečištění ovzduší. Lidé navíc kácejí stromy a špatně hospodaří s půdou, čímž prokazují, že nejsou schopni respektovat životní prostředí a přírodu.“

Judith – městská oblast

Podle některých rozhovorů nesou hlavní odpovědnost za klimatickou krizi země s vysokými příjmy. Keňská vláda nedělá dost ani v praktické, ani ve vzdělávací oblasti: Například poskytovaná travní semena pro pastevce nedostačují a navíc vláda nepřijímá stabilní strategie pro vzdělávání komunity. Vláda nevede lidi k tomu, aby byli odpovědní a zodpovídali za své chování: „**Za klimatické změny jsou zodpovědní především lidé**“ (**Focus Group – městská oblast**). Místní aktivisté se usilovně snaží pomoci lidem přizpůsobit

se změně klimatu. Naopak vedení distriktu se o něco více angažuje v pomoci lidem vyrovnat se s důsledky změny klimatu, například výsadbou stromů a zajištěním vody. Podle zemědělců je však třeba více pracovat na šíření informací a vzdělávání o nových technikách hospodaření a také na finančních nástrojích, aby byla zaručena větší odolnost. V distriktu Isiolo se lidé snaží připravit na to, aby se vyrovnali s důsledky změny klimatu, zejména se suchem.

” Když mluvíme o zemědělství a připravenosti, musíme mluvit o zadržování vody.“

Judith

Místní aktivisté odvádějí mnoho práce, aby pomohli lidem přizpůsobit se změně klimatu. Mezi hlavní adaptační strategie používané v distriktu Isiolo ke zvládnutí nebo zmírnění rizik spojených

se zemědělskou výrobou a zajištěním potravin patří používání odrůd plodin odolných vůči suchu a zalesňování¹¹.

” Když není voda, můžete přemýšlet o jiném zaměření své činnosti.“

Judith

Připravenost je skutečně vnímána jako rozhodující krok, který také znamená vyhnout se migraci:

” Pokud se lidé naučí být připraveni, není nutné migrovat.“

Judith

11. Pojem zalesňování se liší od pojmu obnova lesa. Zalesňování znamená přeměnu dlouhodobě nezalesněné půdy na les a týká se zakládání lesů tam, kde dříve žádné nebyly nebo kde lesy dlouho chyběly. Naopak obnova lesa se týká opětovného vysazování stromů na nedávno odlesněné půdě.

3. ZÁVĚRY A ŘEŠENÍ

Častější a déletrvající sucha a proměnlivé srážky mají závažné důsledky pro životní prostředí a živobytí účastníků výzkumu, kteří jsou silně závislí na rostlinné výrobě a pastevectví. Důsledky těchto extrémních jevů mají dopad na potravinovou bezpečnost a výživu a v konečném důsledku také na vzdělání dětí, protože se snižuje příjem rodin, a tak není dostatek prostředků na pokrytí nákladů na školní docházku, jako jsou knihy nebo uniformy. Distrikt Isiolo je však zároveň cílovou oblastí pro migranty z jiných ohrožených území, jako je například distrikt Turkana, kde dochází k častým konfliktům o zdroje.

Aby se místní obyvatelé zapojení do případové studie dokázali vyrovnat s těmito výzvami a naplňovat Cíle udržitelného rozvoje, jsou zřejmě náchylnější k intervencím zaměřeným na budování odolnosti, a jdou při tom nad rámec běžných strategií reakce na mimořádné události.

Snaží se vytvořit dlouhodobou vizi řešení základních ohrožení. Přeshraniční migrace není vnímána jako dlouhodobé řešení; pro některé z dotazovaných by spíše mohla představovat způsob, jak získat znalosti o osvědčených postupech a dobrých příkladech strategií zvládnutí problémů z odolnějších zemí, aby je pak mohli využívat v Isiu.

Úroveň správy by měla být posílena a měly by být formulovány a realizovány akční plány v oblasti změny klimatu na úrovni distriktu, které by vycházely z posouzení místních potřeb a zdrojů. To by mohlo představovat důležitý krok k operacionalizaci klimatické strategie země. Zároveň by bylo žádoucí zavést **protokol IGAD, který předpokládá rozvoj bezpečných a legálních migračních cest** do jiných zemí za účelem výměny odborných kompetencí a dovedností, aby migrace nebyla definitivním řešením, ale proaktivní strategií.

DOPORUČENÍ

Tato doporučení jsou vypracována v souladu s cíli a záměry projektu #ClimateofChange v rámci programu DEAR, a jsou tedy určena mezinárodnímu společenství, Evropské unii a národním vládám členských států EU, jakož i zemím, které jsou předmětem případových studií. Doporučení vycházejí jak z úvah o globálních nerovných ekologických vztazích, tak z konkrétních žádostí a řešení navržených účastníky výzkumu, kteří se snaží o to, aby jejich vlastní životní prostředí bylo opět obyvatelné.

Mezinárodní společenství by mělo:

- Posílit a využívat již existující řadu závazků na vysoké úrovni, politických nástrojů, partnerství zúčastněných stran a mechanismů, které poskytují návod, jak řešit vnitřní a přeshraniční přesuny obyvatel související s nepříznivými dopady klimatické krize.
- Vytvořit nové cesty regulérní migrace, které mohou poskytnout relevantní ochranu migrantům postiženým klimatickou krizí a usnadnit migrační strategie v reakci na ni (například by mohly být poskytnuty statusy pro osoby, které se stěhují v souvislosti s dopady změny klimatu, jako jsou humanitární víza, dočasná ochrana, povolení k pobytu, regionální a dvoustranné dohody o volném pohybu osob a další).
- Prosazovat univerzální právo na bezpečné, čisté, zdravé a udržitelné životní prostředí a posílit práva na mobilitu (dočasná víza nebo usnadněné způsoby cestování, které

překonávají pasový index, nespravedlivé hraniční kontroly) a prosazovat doporučení zvláštního zpravodaje OSN pro lidská práva a životní prostředí a zvláštního zpravodaje OSN pro současné formy rasismu, rasové diskriminace, xenofobie a související nesnášenlivosti.

- UNEA (Environmentální shromáždění OSN) by mělo zahájit jednání směřující k právně závazné dohodě o plastech (viz <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx-?NewsID=28143&LangID=E>)
- Upozornit na globální nerovné (ekologické) vztahy a odstranit je navrácením půdy domorodým komunitám a znovuzískáním suverenity dříve kolonizovaných národů, včetně přístupu k přírodním zdrojům a dalším výrobním a reprodukčním prostředkům a kontroly nad nimi.
- Přijmout nové ekologické myšlení, které reviduje a převrací kolonialistické chápání vztahů mezi národy, místy a jejich ekologií. Myšlení, které uznává vzájemnou afektivní vazbu mezi lidmi a přírodou, tj. fakt, že jsme neodmyslitelně spjati s životy mimolidských tvorů a budoucností planety, kterou sdílíme.
- Zlepšovat a sdílet technologie pro přizpůsobení se klimatu.
- Vyzvat k odpovědnosti státy, které se nejvíce podílejí na změně klimatu, aby poskytly finanční podporu na financování politiky zmírňování a přizpůsobování se změně klimatu v rámci MAPAs (Most Affected People and Areas).

Vnitrostátní a/nebo místní orgány Senegalu by měly:

- Revidovat dohodu mezi EU a Senegalem o partnerství v oblasti udržitelného rybolovu s ohledem na přijetí dohody Post-Cotonou, jakož i na zásadu udržitelného rozvoje a zásadu předběžné opatrnosti;
- Vytvořit chráněné mořské zóny na podporu reprodukce ryb;
- Podporovat plány na zalesňování: výsadbu mangrovníků, filao a dalších druhů, které pomáhají fixovat půdu a chrání před pobřežní erozí;
- Pomáhat aktivistům na místě a umožnit jim zvyšovat povědomí o klimatické krizi;
- Monitorovat odpad, který je do Senegalu poslán z jiných zemí;
- Rozšířit programy opětovného využití plastových sáčků k výrobě tvrdých dlažebních kostek, jako je například program vyvinutý na univerzitě Cheikh Anta Diop de Dakar (UCAD);
- Zapojit do rozhodování hlasy místních obyvatel;
- Zlepšit znalosti o změně klimatu a strategiích pro její zvládnutí, zmírňování a přizpůsobování.

Vnitrostátní a/nebo místní orgány Kambodže by měly:

- Regulovat kácení lesů, regulovat a pokutovat ty, kteří kácení záplavových lesů provádějí;
- Zlepšit dostupnost vody a zavlažovacích systémů s další technickou podporou pro zlepšení pěstování a produktivity;
- Podporovat a zvyšovat informovanost veřejnosti o významu záplavových lesů a podporovat technická školení o zemědělské produkci;
- Omezit zábory půdy a nucené vystěhovávání;
- Zlepšit ochranu ekologických aktivistů;
- Zapojit místní hlasy do rozhodování;
- Zlepšit znalosti o změně klimatu a strategiích pro její zvládnutí, zmírňování a přizpůsobování.

Vnitrostátní a/nebo místní orgány Guatemaly by měly:

- Lépe regulovat monokulturní pěstování, aby se zabránilo vykořisťovatelským praktikám;
- Podporovat znalosti o životním prostředí a zlepšit zapojení komunit do ochrany životního prostředí;
- Provádět vhodné politiky na podporu rovného rozvoje;
- Zavádět a prosazovat zákony o vodě, likvidaci odpadů a využívání půdy;
- Zlepšit ochranu ekologických aktivistů;
- Zlepšit znalosti o změně klimatu a strategie pro její zvládnutí, zmírňování a přizpůsobování;
- Bojovat proti diskriminaci v přístupu k půdě a proti násilí vůči původnímu obyvatelstvu.

Vnitrostátní a/nebo místní orgány Keni by měly:

- Rozvíjet a zlepšovat zavlažovací systémy;
- Investovat do alternativních zemědělských technologií a zároveň zajistit výměnu znalostí se třetími zeměmi s cílem zlepšit osvědčené postupy;
- Zapojit do rozhodování hlasy místních obyvatel;
- Zvýšit bezpečnost pohybu pastevců;
- Spolupracovat se sousedními zeměmi na plném provádění protokolu IGAD, který předpokládá rozvoj bezpečných a legálních migračních cest na regionální úrovni;
- Zlepšit znalosti o změně klimatu a strategiích pro její zvládnutí, zmírňování a přizpůsobování.

Evropská unie a členské státy by měly:

- Vytvořit důrazný politický jazyk definující právo na pohyb, ale musí také hájit právo na bydlení, právo zůstat a poskytnout klimatické odškodnění, které to umožní.
- Zlepšit mediální politiku, vyvarovat se alarmistických, depolitizovaných prezentací a přiklonit se k narativům odporu spíše než prezentovat lidi jako oběti podléhající současné nepříznivé situaci.
- Uznávat různé znalosti o životním prostředí – a snažit se zapojit různé hlasy do klimatického aktivismu/řešení a začlenit místní obyvatele do rozhodování a klimatických řešení, stejně jako posílit komunikační kanály a vzdělávání/sdílení znalostí.
- Pěstovat solidární spojení a kolektivní akce s lidmi v nejvíce postižených oblastech (MAPA).
- Vytvořit regulérní migrační cesty na úrovni EU (dočasná víza) a na národní úrovni.
- Zpochybňovat a překonávat kapitalistický a eurocentrický extraktivismus a klimatický kolonialismus. Tedy odklonit se od fosilních

paliv k adekvátnějšímu environmentálnímu uvědomění a odpovědným způsobům výroby. Právě stávající řád je hrozbou pro dlouhodobou environmentální bezpečnost.

- Revidovat dohodu mezi EU a Senegalem o partnerství v oblasti udržitelného rybolovu s ohledem na přijetí dohody Post-Cotonou, jakož i na zásadu udržitelného rozvoje a zásadu předběžné opatrnosti.
- Zavést ambiciózní povinná opatření k omezení používání plastů, k rozšíření opětovného použití a oprav zařízení a výrobků, které jsou prokazatelně ekonomicky a technicky účinnější než recyklace, a rozšířit odpovědnost výrobců a sociální odpovědnost podniků jako základní nástroje pro řešení globálního znečištění plasty.

Nevládní organizací EU by měly:

- Vytvořit solidární síť s těmi, kterých se to bezprostředně týká, aby umožnily začlenit hlasy a názory těch, kteří jsou v první linii klimatické krize, do svých strategií a programů.

Klimatická krize je často líčena jako krize budoucnosti, tato zpráva ale ukazuje, že představuje **významný fenomén už tady a teď, v každodenním životě** našich účastníků v Kambodži, Guatemale, Keni a Senegal. Tato síla však není čistě „přírodní“, nýbrž se prolíná se strukturálními faktory politickými, ekonomickými a kulturními, které dopady klimatické krize na každodenní život zhoršují. Klimatická krize dnes ovlivňuje krajinu, která již byla výrazně restrukturalizována procesy neoliberalního zemědělství a kolonialismu (Parenti, 2011). Zde je důležité zdůraznit, že ti, kdo se účastnili tohoto výzkumného projektu, jsou lidé, kteří jsou ve vybraných zemích obzvláště vystaveni dopadům klimatické krize, protože jejich životy je do značné míry závislé na životním prostředí (zemědělství, převážně závislé na deštích, nebo řemeslný rybolov). Jsou tedy mnohem více vystaveni dopadům klimatické krize. Změna klimatu stále více ohrožuje životy komunit i jednotlivců, a přesto státy tuto hrozbu neřeší.

Jak ukazují výsledky výzkumu, změna klimatu je vnímána jako faktor zvyšující proměnlivost počasí, a tedy i jeho nepředvídatelnost a intenzitu. To se projevuje zejména v nepravidelných srážkových vzorcích a souvisejících extrémních jevech, které mají za následek pomalé nebo náhlé klimatické jevy, jako jsou sucho a bleskové povodně. Nejistota ohledně sezónních srážek má rovněž vliv na dostupnost a kvalitu vody. **Negativní dopad lidské činnosti vyplývá z nesprávného hospodaření s přírodními zdroji nebo jejich nadměrného využívání**, což vede k odlesňování (nelegální těžba dřeva v Kambodži a Guatemale), rozšiřování pouští (v Senegal a Keni) a narušování ekosystémů, jako jsou mangrovové lesy v blízkosti senegalského pobřeží. Rybolov v Senegal je devastován klimatickou krizí, ale také špatným nakládáním s odpady, znečištěním a zabíráním oceánů. Záplavy v Kambodži jsou způsobeny jednak nepravidelnými srážkami a intenzitou dešťů, ale také špatnou infrastrukturou a projekty přehrad dále po proudu řeky Mekong, především ze strany

Číny, ale také Laosu, což zhoršuje dopady klimatické krize. Zabírání půdy se objevilo jako problém ve všech čtyřech případových studiích.

Dopady klimatické krize se prolínají s **intersekcionalními faktory**: věk, zdravotní postižení, pohlaví, příslušnost k domorodé nebo menšinové skupině nebo nižší příjem mohou rovněž ovlivnit míru dopadů. Věk je klíčovým faktorem ve všech zemích případové studie, které mají velmi mladé obyvatelstvo. Jsou to mladí lidé, kteří zůstávají bez naděje a příležitostí, a mladí lidé, kteří se snaží migrovat, aby pomohli svým rodinám a/ nebo kvůli osobním aspiracím. **Změnu klimatu lze tedy chápat jako multiplikátor již existujících ohrožení**, jako je chudoba, nedostatek zdrojů a potravinová nejistota, které se vzájemně ovlivňují a působí na sebe. V Guatemale existuje závažná míra horizontálních (i vertikálních) nerovností napříč etnickými skupinami, zejména Mayové čelí vážné diskriminaci a vyloučení. Vzhledem k tomu, že původní obyvatelé žijí převážně ve venkovských oblastech a jejich obživa je založena na samozásobitelském zemědělství, jsou také nejvíce vystaveni dopadům změny klimatu. Využití antirasistické a intersekcionalní perspektivy při analýze klimatické krize a migrace umožňuje odhalit základní historickou kauzalitu a provázanou povahu nerovností a upozornit na vzájemně propojené vazby kapitalistické těžební ekonomiky, které přispívají ke klimatické krizi a jejím nerovným dopadům v celosvětovém měřítku. Souhrnně lze říci, že jak ukázala rozsáhlá vědecká literatura, příčinná souvislost mezi změnou klimatu a migrací není absolutní. Environmentální faktory, které zvyšují míru osobní zranitelnosti, se prolínají s dalšími faktory, které se v závislosti na dané zemi ukázaly jako významnější než jiné. Výsledky, zejména z rozhovorů na dálku, potvrdily, že **často chybí skutečná a účinná implementace stávajících závazných nástrojů a pokynů přijatých na regionální úrovni do efektivních národních politik, což snižuje úroveň ochrany zranitelných osob**.

Ve všech čtyřech případových studiích byla změna klimatu považována za příznak, nikoli za příčinu obtíží. Její váha se v procesu rozhodování o migraci v jednotlivých zemích a u jednotlivých osob lišila. **Klimatická krize interaguje s již existujícími a tradičními migračními pohyby.** Například v Keni, ve srovnání se třemi ostatními zeměmi, hrála změna klimatu v rozhodování silnější roli vzhledem ke specifickým pasteveckým podmínkám. Obecně je samotná migrace vnímána jako adaptační strategie účastníků a jako způsob, jak zlepšit životní podmínky své i svých rodin díky remitencím. Bylo však uznáváno, že se tak často děje kvůli nedostatku jiných možností. Kromě toho mnozí hovořili o obtížích spojených s migrací, zejména o rozdělení rodin. Jedná se o místa, kde je stále obtížnější zajistit si živobytí jinak, a proto je migrace vnímána jako jediný způsob zajištění obživy. Ačkoli není možné identifikovat přímé oběti, je skutečně zřejmé, že klimatická krize přímo i nepřímo formuje lidskou mobilitu a že negativní dopady krize se zvyšují. Dále v Senegalu vidíme, že vzorce pohybu jsou velmi komplexní a mohou vést i ke klimatickému riziku v městských oblastech. Důležité je, že jak ukazují naše čtyři případové studie a rozsáhlý výzkum, **vnitroregionální migrace je mnohem častější než migrace mezi regiony.**

Nízká hodnota pasů zemí případových studií v indexu pasů¹² (hodnocení je založeno na počtu destinací, do kterých mají jejich držitelé přístup) a vysoce restriktivní vízový systém, který má přemrštěné náklady, znamená, že regulární kanály pro přeshraniční migraci jsou velmi omezené, což účastníkům výzkumu ponechává jen malé možnosti mobility. Jak ukázal výzkum, hraniční kontroly v mnoha případech jednoduše přeměrovaly migranty na alternativní, často nebezpečnější trasy (De Genova, 2018; Squire, 2017). To se projevilo zejména v životech lidí v Senegalu a Guatemale, kteří čelili nebezpečným cestám na globální Sever přes geografické oblasti, které se v důsledku nespravedlivých hraničních kontrol staly krajiny smrti. Lidé v Kambodži byli při nelegální migraci do Thajska vystaveni vysokým nákladům

na víza a vykořisťování kvůli svému statusu bez dokladů. V Senegalu, Guatemale a Kambodži hrají remitence významnou roli v ekonomice země, což snižuje motivaci státu regulovat migraci. Regulární migrační kanály tak zůstávají omezené, a proto lidé zapojení do přeshraniční migrace musí počítat s vykořisťováním a vysokými náklady při zajišťování průchodu nelegální cestou. V tomto smyslu je spravedlivá mobilita (Sheller, 2018) jednou z klíčových politických a etických otázek současnosti. Podle Shelleraje je převládající nespravedlnost mobility formována mocí a nerovností s pomocí ovládnutí a kontroly pohybu. Je tedy zjevně zapotřebí vyváženějšího a nuancovanějšího přístupu, který by uznal provázanost lidí a zeměkoule a nerovnosti v přístupu ke zdrojům, včetně pohybu. **Rozšíření konceptu klimatické spravedlnosti na spravedlivou mobilitu** v podstatě ukazuje, jak klimatická krize zahrnuje rozšířený soubor otázek občanských práv s dalekosáhlými důsledky přesahujícími úzce chápané environmentální otázky. V souladu s novými trendy v judikatuře by se jednotlivé státy i mezinárodní společenství jako celek měly zabývat dopady změny klimatu na jednotlivce tím, že přijmou **přístup založený na lidských právech**, a také zajistit řízení migrace, které bude odpovědné a bude respektovat stávající právní nástroje ochrany lidských práv (viz úvod).

Je zřejmé, že právo na bezpečné, čisté, zdravé a udržitelné životní prostředí, které uznala Rada OSN pro lidská práva v říjnu 2021, obyvatelé ve výzkumných lokalitách nepožívají. **To vyžaduje naléhavá opatření.** Každodenní životní zkušenosti účastníků výzkumu ukazují, jak se klimatická krize zhoršuje v důsledku základních sociálně-přírodních příčin. Souhlasíme s Achilem Mbembem (2020), který volá po univerzálním právu na dýchání, čímž se nemyslí jen biologické dýchání, ale plné užívání lidské zkušenosti. Jsme přesvědčeni, že tak je to zakotvené v právu na zdravé životní prostředí pro všechny v nejširším slova smyslu. Je třeba zavést politiku péče, zakořeněnou ve feministické a antirasistické praxi, která nám umožní „učinit svět opět obyvatelným pro všechny“ (Mbembe a Goldberg, 2018).

12. <https://www.passportindex.org/>

BIBLIOGRAFIE

- Allison, E.H. et al.(2009) 'Vulnerability of national economies to the impacts of climate change on fisheries', *Fish and Fisheries*, 10(2), pp. 173–196. doi:10.1111/j.1467-2979.2008.00310.x.
- Amara, R., Diop, M., Diop, C., & Ouddane, B. (2019). Chapter 37–The Senegalese Coastal and Marine Environment. In C. Sheppard (Ed.), *World Seas: An Environmental Evaluation (Second Edition)* (pp. 855–873). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-805068-2.00043-7>
- Anthony, E.J. (2015) 'Patterns of Sand Spit Development and Their Management Implications on Deltaic, Drift-Aligned Coasts: The Cases of the Senegal and Volta River Delta Spits, West Africa', in Randazzo, G., Jackson, D.W.T., and Cooper, J.A.G. (eds) *Sand and Gravel Spits*. Cham: Springer International Publishing (Coastal Research Library), pp. 21–36. doi:10.1007/978-3-319-13716-2_2.
- Baldwin, A. (2013). Racialisation and the Figure of the Climate-Change Migrant. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 45(6), 1474–1490. <https://doi.org/10.1068/a45388>
- Baldwin, A., & Bettini, G. (Eds.). (2017). *Life Adrift: Climate Change, Migration, Critique*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Barnett, J., and W. N. Adger. (2007). Climate change, human security and violent conflict. *Political Geography* 26(6):639-655. <http://dx.doi.org/10.1016/j.polgeo.2007.03.003>
- Bauman, Z. (1998). *Globalization: the human consequences*. New York: Columbia University Press.
- Bernards, N. (2019). 'Latent' surplus populations and colonial histories of drought, groundnuts, and finance in Senegal. *Geoforum*. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2019.10.007>
- Bernards, N. (2020). Climate change: How Senegal's colonial history made it more vulnerable. *The Conversation*. <http://theconversation.com/climate-change-how-senegals-colonial-history-made-it-more-vulnerable-132063>
- Bettini, G. (2013). Climate Barbarians at the Gate? A critique of apocalyptic narratives on 'climate refugees'. *Geoforum*, 45, 63–72. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2012.09.009>
- Boas, I., Farbotko, C., Adams, H., Sterly, H., Bush, S., van der Geest, K., Wiegel, H., Ashraf, H., Baldwin, A., Bettini, G., Blondin, S., de Bruijn, M., Durand-Delacre, D., Fröhlich, C., Gioli, G., Guaita, L., Hut, E., Jarawura, F. X., Lamers, M., Hulme, M. (2019). Climate migration myths. *Nature Climate Change*, 9(12), 901–903. <https://doi.org/10.1038/s41558-019-0633-3>.
- Brickell, K. et al. (2018) *Blood Bricks: Untold Stories of Modern Slavery and Climate Change from Cambodia*. Royal Holloway University of London. Available at: <https://static1.squarespace.com/static/596df9f8d1758e3b451e0fb2/t/5bc4d7cdc83025e41e7b10a0/1539627177544/Blood+bricks+high+res+v2.pdf> (Accessed: 7 October 2020).
- Brickell, K. et al. (2020) 'Compounding crises of social reproduction: Microfinance, over-indebtedness and the COVID-19 pandemic', *World Development*, 136, p. 105087. doi:10.1016/j.worlddev.2020.105087.
- Brown, M. E., and C. C. Funk. (2008). Food security under climate change. *Science* 319(5863):580-581. <http://dx.doi.org/10.1126/science.1154102>
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED) (2018). *Cred Crunch 52 - Economic Losses, Poverty and Disasters: 1998-2017*.
- Chua, S.D.X. et al. (2021) Drastic decline of floodpulse in the Cambodian floodplains (the Mekong River and the Tonle Sap system). preprint. *Rivers and Lakes/Instruments and observation techniques*. doi:10.5194/hess-2021-378.

- Consejo Nacional de Cambio Climático (CNCC) (2017), Líneas de investigación en cambio climático. Consejo Nacional de Cambio Climático. Guatemala.
- Consejo Nacional de Cambio Climático (CNCC). (2016), Plan de acción nacional de cambio climático. Guatemala.
- Crang, P. et al. (2020) 'Discardscapes of fashion: commodity biography, patch geographies, and pre-consumer garment waste in Cambodia', *Social & Cultural Geography* [Preprint]. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14649365.2020.1777322> (Accessed: 10 July 2020).
- Daniels, A., Gutierrez, M., Fanjul, G., Guereña, A., Matheson, I., and Watkins, K. (2016). *Western Africa's Missing Fish. The Impacts of Unreported and Unregulated Fishing and Under-Reporting Catches by Foreign Fleets*. London: Overseas Development Institute.
- De Genova, N. (2018). The "migrant crisis" as racial crisis: Do Black Lives Matter in Europe? *Ethnic and Racial Studies*, 41(10), 1765–1782. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1361543>
- Durand-Delacre, D., Bettini, G., Nash, S. L., Sterly, H., Gioli, G., Hut, E., Boas, I., Farbotko, C., Sakdapolrak, P., de Bruijn, M., Tripathy Furlong, B., van der Geest, K., Lietaer, S., & Hulme, M. (2021). Climate Migration Is about People, Not Numbers. In S. Böhm & S. Sullivan (eds.), *Negotiating Climate Change in Crisis* (pp. 63–82). Open Book Publishers. <https://doi.org/10.11647/obp.0265.06>
- Ellen MacArthur Foundation (2017). *Redesigning the future of fashion*. Available at: <https://ellen-macarthurfoundation.org/topics/fashion/overview>
- Eyler, B. and Weatherby, C. (2019) *Letters from the Mekong: Toward a Sustainable Water-Energy-Food Future in Cambodia*. Washington DC: Stimson Center. Available at: <https://www.stimson.org/2019/letters-mekong-toward-sustainable-water-energy-food-future-cambodia-0/> (Accessed: 19 November 2021).
- Geddes A, Adger WN, Arnell NW, Black R, Thomas DSG. (2012). Migration, Environmental Change, and the 'Challenges of Governance.' *Environment and Planning C: Government and Policy*. 30(6):951-967. doi:10.1068/c3006ed.
- Giacomelli, E. & Walker, S. (2021, July 6). Challenging Eurocentric Perceptions of Mobility Justice through Climate Diaries [Online]. *The Sociological Review Magazine*. <https://doi.org/10.51428/tsr.gxit8834>
- Gleditsch N. P., Furlong K., Hegre H., Lacina B., and Owen T. . (2006). Conflicts over shared rivers: resource scarcity or fuzzy boundaries? *Political Geography* 25(4):361-382. <http://dx.doi.org/10.1016/j.polgeo.2006.02.00>
- Gueye, C., Fall, A. S., & Tall, S. M. (2015). Dakar, Touba and the Senegalese cities network produced by climate change. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 13, 95–102. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2015.02.009>
- Hanjra, M. A., and M. E. Qureshi. (2010). Global water crisis and future food security in an era of climate change. *Food Policy* 35 (5):365-377. <http://dx.doi.org/10.1016/j.foodpol.2010.05.006>
- Human Rights Watch (HRW) (2020). *Deportation with a Layover. Failure of Protection under the US-Guatemala Asylum Cooperative Agreement*. Available at: *Deportation with a Layover Failure of Protection under the US-Guatemala Asylum Cooperative Agreement*; <https://reliefweb.int/report/united-states-america/us-government-s-new-safe-third-country-deal-guatemala-puts-asylum>.
- Hutson, A. (2021). In the Ocean: Senegal's Plastic Waste Problem. *Africa Today*, 68(1), 145–150.
- Instituto Nacional de Estadística Guatemala (INE) (2018). *Portal de Resultados del Censo 2018*. Available at: https://censopoblacion.gt/archivos/resultados_censo2018.pdf

- Instituto Nacional de Estadística Guatemala (INE) (2019). .Portal de Resultados del Censo 2019. Available at: <https://www.ine.gob.gt/ine/>
- Ionesco, D., Mokhnacheva, D., Gemenne F. (2016). The Atlas of Environmental Migration, IOM.
- IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) (2021). Sixth Assessment Report, Climate Change 2021: The Physical Science Basis. <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-working-group-i/>
- Jacobson, C. et al. (2019) 'When is migration a maladaptive response to climate change?', *Regional Environmental Change*, 19(1), pp. 101–112. doi:10.1007/s10113-018-1387-6.
- Kaczynski, V. M., & Fluharty, D. L. (2002). European policies in West Africa: Who benefits from fisheries agreements? *Marine Policy*, 26(2), 75–93. [https://doi.org/10.1016/S0308-597X\(01\)00039-2](https://doi.org/10.1016/S0308-597X(01)00039-2)
- Kelman, I. (2020). 'Does climate change cause migration?', in Fiddian-Qasmiyeh, E. (ed.) *Refuge in a Moving World: Tracing refugee and migrant journeys across disciplines*. London: UCL Press, pp. 111–122.
- Laczko F., Aghazarm C. (eds) (2009). *Migration, Environment and Climate Change: Assessing the Evidence*, Geneva: International Organization for Migration.
- Lietaer, S., & Durand-Delacre, D. (2021). Situating 'migration as adaptation' discourse and appraising its relevance to Senegal's development sector. *Environmental Science & Policy*, 126, 11–21. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2021.09.008>
- Maelo, F., Harris, G. (2021), Conflict Policing in the Pastoral Communities in Isiolo County, *Journal of Conflict Management*, 2(1), 13.
- Mbembe and David Theo Goldberg in conversation about Critique of Black Reason.
- Mbembe, A. (2020, April 13). The Universal Right to Breathe. In the Moment. <https://critinq.wordpress.com/2020/04/13/the-universal-right-to-breathe/>
- Mbembe, A., and Goldberg D.T: (2018). "The Reason of Unreason': Achille
- Mezzadra, S., Neilson B. (2013). *Border as method, or the Multiplication of Labor*, Durham-London: Duke University Press.
- Ministerio de Ambiente y Recursos Naturales (MARN). (2015). Segunda comunicación nacional sobre cambio climático Guatemala. Guatemala.
- Ministerio de Ambiente y Recursos Naturales (MARN). Acuerdo Ministerial 5-2016 (2016). Guatemala: Diario de Centroamérica.
- Ministerio de Ambiente y Recursos Naturales (MARN). Política nacional de cambio climático. Acuerdo Gubernativo 329-2009 (2009). Guatemala.
- Musarò P. (2019). 'Aware Migrants: The role of information campaigns in the management of migration', in *European Journal of Communication*, 34(6), pp. 629–640.
- NASA Earth Observatory (2017). Cambodia's Forests Are Disappearing. Available at: <https://earthobservatory.nasa.gov/images/89413/cambodias-forests-are-disappearing>
- Ndour, A., Laïbi, R. A., Sadio, M., Degbe, C. G. E., Diaw, A. T., Oyédé, L. M., Anthony, E. J., Dussouillez, P., Sambou, H., & Dièye, E. hadji B. (2018). Management strategies for coastal erosion problems in west Africa: Analysis, issues, and constraints drawn from the examples of Senegal and Benin. *Ocean & Coastal Management*, 156, 92–106. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2017.09.001>
- Nyariki, D.M., Amwata, D.A. (2019), The value of pastoralism in Kenya: Application of total economic value approach, *Pastoralism* 9, 9.

- Okafor-Yarwood, I. and Belhabib, D. (2020) 'The duplicity of the European Union Common Fisheries Policy in third countries: Evidence from the Gulf of Guinea', *Ocean & Coastal Management*, 184, p. 104953. doi:10.1016/j.ocecoaman.2019.104953.
- Pak, K. and Saing, S. (2019) *Vulnerability and Migration in Cambodia*. Phnom Penh: World Food Programme. Available at: <https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000105976/download/>.
- Parenti, C. (2011). *Tropic of chaos: Climate change and the new geography of violence*. Nation Books.
- Paul A. L., Kwonyike J. , Mulongo L., Kamar Imana D. (2022), *Extractives Industries and Conflict: Reduction of Risks Associated with Extractive Industries in Turkana County, Kenya*, *International Journal of Current Science Research and Review*, 5/2, 291.
- Pool, T. et al. (2019) 'Fish assemblage composition within the floodplain habitat mosaic of a tropical lake (Tonle Sap, Cambodia)', *Freshwater Biology*, 64(11), pp. 2026–2036. doi:10.1111/fwb.13391.
- Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo (PNUD) (2016). *INFORME NACIONAL DE DESARROLLO HUMANO GUATEMALA*. Available at: <http://desarrollohumano.org.gt/biblioteca/informes-nacionales/>
- Renou, Y. Diallo A. (2019), *Changement climatique et migrations : qualification d'un problème, structuration d'un champ scientifique et activation de politiques publiques* », *Mondes en développement* 2015/4, 172, pp. 87-107.
- Sheller, M. (2018). *Mobility justice: The politics of movement in an age of extremes*, New York: Mimi Sheller.
- Solano Garrido, A.L., Ochoa, W., (2019). *Agricultura y seguridad alimentaria*. In: Castellanos, E.J., Paiz-Estévez, A., Escriba, J., Rosales-Alconero, M., Santizo, A. (Eds.), *Primer reporte de evaluación del conocimiento sobre cambio climático en Guatemala*. Editorial Universitaria UVG., Guatemala, pp. 108–141.
- Sourn, T. et al. (2021) 'Evaluation of Land Use and Land Cover Change and Its Drivers in Battambang Province, Cambodia from 1998 to 2018', *Sustainability*, 13(20), p. 11170. doi:10.3390/su132011170.
- Sow, P., Marmer, E., & Scheffran, J. (2016). *En route to Hell: Dreams of Adventure and Traumatic Experiences Among West African "Boat People" to Europe*. In L. Mannik (Ed.), *Migration by Boat: Discourses of Trauma, Exclusion and Survival*. Berghahn Books.
- Spires R.W. and Tost J. (2017). . "Rural Cambodian Women's Perspectives: An Exploratory Study on Community Ailments, Migration and Opportunity." *Asia Pacific Journal of Social and Behavioral Sciences*, 14, pp. 9-26.
- Squire, V. (2017). *Governing migration through death in Europe and the US: Identification, burial and the crisis of modern humanism*. *European Journal of International Relations*, 23(3), 513–532. <https://doi.org/10.1177/1354066116668662>
- Theory, Culture & Society* 35, 7–8: 205–27. <https://doi.org/10.1177/0263276418800843>
- Thorp R, Caumartin C, Gray-Molina G. (2006). *Inequality, Ethnicity, Political Mobilisation and Political Violence in Latin America: The Cases of Bolivia, Guatemala and Perú*, *Bulletin of Latin American Research*, Vol. 25, No. 4, pp. 453–480 <https://doi.org/10.1111/j.1470-9856.2006.00207.x>
- UN Human Rights Council (2021), *Resolution 48/13 adopted on 8 October 2021 (A/HRC/48/L.23/Rev.1d)*
- UNDP (2018), *Kenya Annual Report*

UNDP (2019) Human Development Report 2019: Sustaining Natural Resources for All | UNDP in Cambodia. UNDP. Available at: https://www.kh.undp.org/content/cambodia/en/home/library/human_development/human-development-report-2019--sustaining-natural-resources-for-.html (Accessed: 2 October 2020).

Van de Sandt, J. (2009). Mining Conflicts and Indigenous Peoples in Guatemala, Amsterdam University Law Faculty. Available at: https://www.cordaid.org/nl/wp-content/uploads/sites/2/2012/12/Mining_Conflicts_and_Indigenous_Peoples_in_Guatemala.pdf

Vigil Díaz-Telenti, S. (2019) Geopolitical Ecologies of Environmental Change, Land Grabbing and Migration: comparative perspectives from Senegal and Cambodia. Centre for Local Democracy. Available at: <https://repub.eur.nl/pub/120765> (Accessed: 30 September 2021).

WFP (2019) Cambodia country strategic plan 2019-2023. Phnom Penh: World Food Programme. Available at: https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000112436/download/?_ga=2.237338626.360041664.1602142466-513792381.1602142466 (Accessed: 8 October 2020).

World Bank (2017), Guatemala | data. Retrieved October 26, (2017), from <https://data.worldbank.org/country/guatemala>

Obálka | 59letý Chim Arn a jeho vnuk pozorují bouři ze své vesnice v distriktu Puok (Siem Reap)
©RounRy

Zadní strana obálky | Maria Candelaria Carillo Tomás a její syn z vesnice Huehuetenango
©SergioLópez-SenderMérida

Projekt „End Climate Change, Start Climate of Change“ je spolufinancován Evropskou komisí v rámci programu DEAR (Development Education and Awareness Raising) a jeho cílem je rozvíjet u mladých občanů EU povědomí a kritické chápání migrace vyvolané změnou klimatu, která je jednou z největších výzev globalizovaného světa.

Naším hlavním cílem je vybudovat lepší budoucnost jak pro migranty vyhnané změnou klimatu, tak pro mladé lidi, kteří budou čelit nejhorsím dopadům klimatické krize. Prostřednictvím zapojení mladých lidí do kampaně #ClimateOfChange poukážeme na vzájemnou závislost lokální a globální nerovnosti, abychom jim umožnili nejen změnit jejich každodenní život, ale také se stát advokáty v otázkách globální spravedlnosti.

PARTNEŘI:

příjemce subgrantu

www.climateofchange.info

